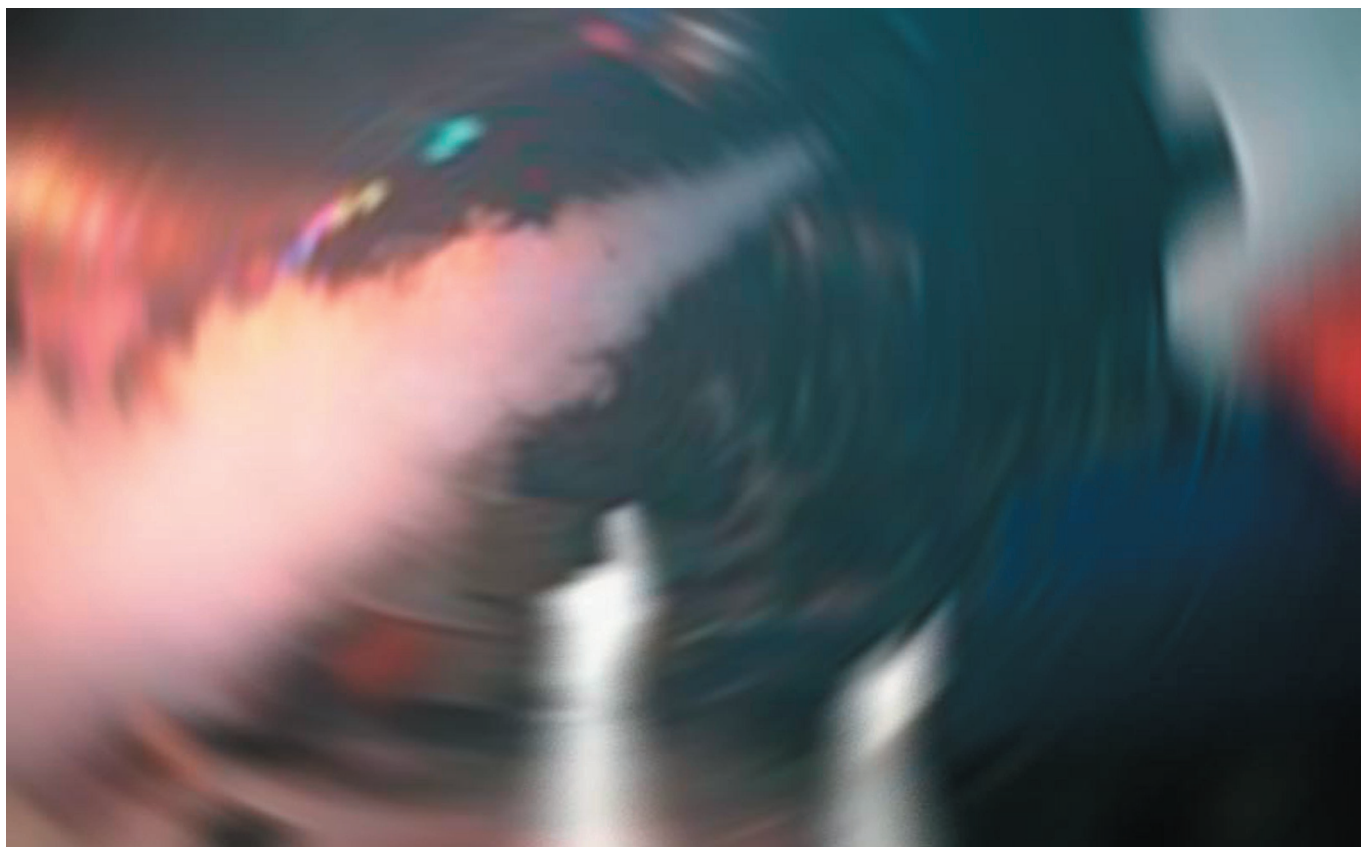

FESTSTOFFER OG FOREBYGGELSE

2003

Appendiks til evaluering af Udviklingsprojekt om ecstasyforebyggelse i to »modelamter«.
Gennemgang af projekter i Nordjyllands Amt og Århus Amt.

Appendiks til: Feststoffer og Forebyggelse

- Udviklingsprojekt om ecstasyforebyggelse i to modelamter.
Gennemgang af projekter i Nordjyllands og Århus amter

Maj 2003

Udgivet af:

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S

Rapporten er udarbejdet af:

Marianne Malmgren & Claus Syberg Henriksen, CASA

Rapporten kan bestilles ved henvendelse til:

Sundhedsstyrelsens Publikationer
c/o Schultz Information
Herstedvang 12
2620 Albertslund
Tlf.: 70 26 26 36
Fax: 43 63 62 45
E-mail: Sundhed@schultz.dk

ISBN 87-91361-23-0

Indholdsfortegnelse

Gennemgang af projekterne	4
Ungdomsuddannelserne	8
1 Spørgeskemaundersøgelser “Unge og rusmidler” (begge amter)	9
2 Undervisningsforløb med rusmiddelprojekter for elever på produktionsskoler (Nordjyllands Amt)	15
3 Temadage for lærere på produktionsskoler (Nordjyllands Amt)	19
4 Nøglepersonnetværk for lærere på ungdomsuddannelserne (Nordjyllands Amt)	22
5 Vennekampagne (Nordjyllands Amt)	28
6 Ungdom, hverdagsliv og stimulanser (Århus Amt)	31
7 Rusmiddelpolitik og kursus for kontaktlærere på teknisk skole og materiale, som inspirerer til processen (Århus Amt)	36
8 Rusmiddelpolitik og kursus for lærere på produktionsskoler (Århus Amt)	43
Festmiljøet	46
9 Kurser i festmiljøet (Nordjyllands og Århus Amter)	47
10 Vognen – en mobil forebyggelsesenhed (Nordjyllands Amt)	52
11 Gadeteater (Nordjyllands Amt)	56
Rusmiddelpolitik	57
12 Kommunale rusmiddelpolitikker og handleplaner (Nordjyllands Amt)	58
13 Kommunal rusmiddelpolitik (Århus Amt)	60
Andre projekter	63
14 Skadestueprojekt (Nordjyllands Amt)	64
15 Skadestuestatistik (Århus Amt)	67
16 Projekt mageruddannelsen (Nordjyllands Amt)	69
17 Telefonrådgivning – ecstasylinien (Århus Amt)	71
18 Kursus for medarbejdere i behandlingssektoren (Århus Amt)	72
19 “På rette vej” – kommunalt nøglepersonnetværk	75
20 Formidlingsprojekter og publikationer	78

Gennemgang af projekterne

I dette appendiks beskriver vi de projekter, som modelamterne har iværksat som led i udviklingsprojektet om ecstasyforebyggelse. Vi fremstiller projekterne hver for sig med hensyn til:

- Kort *status* for projektet
- *Formål og baggrund* med projektet
- *Målgruppe*
- *Metode*
- *Forløb og aktiviteter* – beskrivelse af projektforsløbet
- *Organisering og samarbejde* i forbindelse med projektet
- *Brugernes vurderinger*
- *Interne erfaringer* – erfaringer opsamlet som led i projektet
- *Samlet vurdering* – sammenfatning
- *Fremtidsperspektiver*
- *Materialer*

Beskrivelserne og vurderingerne er udarbejdet på baggrund af projektbeskrivelser, referater af interview med projektlederne, referater fra møder mellem samarbejdspartnerne, statusbeskrivelserne fra amterne m.m. Desuden har vi brugt brugerevalueringer og interview med brugerne, projektlederne og medarbejderne som baggrund for at fremstille beskrivelsen og vurderingen af de enkelte projekter.

Forskellige projekter

Som det fremgår af den samlede projektoversigt (på side 7), har modelamterne iværksat en række projekter inden for de tre indsatsområder som følgegruppen i udgangspunktet prioriterede, nemlig ungdomsuddannelser, festmiljøer og rusmiddelpolitikker. Desuden er der en del andre projekter, som retter sig mod sundheds- og behandlingssektoren samt informations- og oplysningsmaterialer af forskellig karakter.

I alt drejer det sig om 25 projekter, 15 i Nordjyllands Amt og 10 i Århus Amt – heraf er der 3 samarbejdsprojekter.

Der er igangsat flest projekter, som retter sig mod ungdomsuddannelserne, nemlig 9 i alt. 4 projekter omhandler den forebyggende indsats i festmiljøerne, og 2 projekter har kommunale rusmiddelpolitikker som et omdrejningspunkt. De resterende projekter har vi samlet under en kategori af andre projekter. Det drejer sig om projekter, som retter sig mod sundheds- og behandlingssektoren samt formidlingsinitiativer med henholdsvis unge og forældre som målgruppe, og endelig er der telefonrådgivning og en projektmageruddannelse. Desuden er opbygningen af et kommunalt nøglepersonnetværk i Århus Amt også beskrevet under denne kategori.

Antallet af projekter siger imidlertid ikke nødvendigvis så meget om selve indsatsen, idet der er stor variation mellem indholdet eller tyngden i de forskellige projekter. Nogle bygger på, hvad man kunne kalde det lange seje træk. Her

tænker vi fx på etableringen af nøglepersonnetværk med deltagere fra kommunerne eller ungdomsuddannelserne. Andre projekter har mere karakter af at skulle afprøve forskellige koncepter fx Vognen. Endelig er der projekter, som nærmere er deciderede formidlingsprodukter fx forældrevejere og hjemmesider. Generelt har projekterne inden for de tre prioriterede indsatsområder været “tungere” end de øvrige projekter.

Som figuren illustrerer, er der projekter, som har været gennemført i begge modelamter, men som bliver beskrevet hver for sig, fordi organiseringen, målgruppen eller andet har været forskellig. Men der er også 3 projekter, som vi har valgt at beskrive samlet, enten fordi indsatsen her tilnærmelsesvis har været identisk, eller fordi der har været tale om et samarbejde mellem modelamterne. Erfaringerne fra projekterne er imidlertid forskellige. Det drejer sig om kurser i festmiljøet, spørgeskemaundersøgelserne til eleverne på ungdomsuddannelserne og rusmiddelguiden til forældrene.

Oversigt over projekterne i udviklingsprojektet om ecstasyforebyggelse

(Bemærk nummereringen ikke følger samme princip i hele skemaet)

Nordjyllands Amt	Århus Amt
Ungdomsuddannelserne	
1. Spørgeskemaundersøgelser til elever på ungdomsuddannelser (begge amter – 2 projekter)	
2. Undervisning for elever på produktionsskoler	6. "Ungdom, hverdagsliv og stimulanser". Fokusgruppeinterview og temadage med elever
3. Temadage for lærere på produktionsskoler	7. Rusmiddelpolitik og kursus for kontaktlærere på teknisk skole og udarbejdelse af håndbog og videofilm til undervisningsbrug
4. Nøglepersonnetværk for lærere	8. Rusmiddelpolitik og kursus for lærere på produktionsskoler
5. Vennekampagne med materialer til eleverne	
Festmiljøer	
9. Kursus for medarbejdere i festmiljøet og guidelines til restaurører (begge amter)	
10. Mobil forebyggelsesenhed "Vognen"	
11. Gadeteater	
Rusmiddelpolitik	
12. Kommunale rusmiddelpolitikker og handlingsplaner	13. Kommunale rusmiddelpolitikker
Andre projekter	
14. Skadestueprojekt	15. Skadestuestatistik
16. Projektmanageruddannelse til unge	17. Telefonrådgivning – Ecstasylinien
20. Forskelligt informationsmateriale • "Ecstasy lige nu" informationsfolder til forældre • Rusmiddelguide til forældre (begge amter) • Videofilmen "Ecstase" • Hjemmeside med information om modelprojektet	18. Kursus for medarbejdere i behandlingssektoren + Studietur

Under afsnit 20 findes endvidere en samlet oversigt over publikationer fra de to amter.

Ungdomsuddannelserne

1 Spørgeskemaundersøgelser “Unge og rusmidler” (begge amter)

Status

Både Nordjyllands Amt og Århus Amt har foretaget en spørgeskemaundersøgelse blandt elever på ungdomsuddannelserne. Undersøgelserne belyser de unges forbrug af rusmidler, aspekter af de unges vidensniveau samt risikovillighed i forhold til brug af rusmidler. Undersøgelserne er gennemført i Nordjyllands Amt i efteråret 2000 og i Århus i foråret 2001. Resultaterne er formidlet i to rapporter offentliggjort i 2001.

Formål og baggrund

Formålet med spørgeskemaundersøgelserne er at tilvejebringe lokale målgruppebeskrivelser, der kvantitativt afdækker omfang og art af de unges brug af rusmidler, og hvorvidt der kan påvises en sammenhæng mellem brugen af rusmidler og type af ungdomsuddannelse. Desuden er formålet at få et billede af de unges risikovillighed i forbindelse med illegale rusmidler.

Målgruppe

Amterne, samarbejdspartnerne og den brede offentlighed er undersøgelsesens målgruppe.

Metode

Spørgeskemaundersøgelserne er baseret på selvudfyldte spørgeskemaer, som eleverne har udfyldt på deres ungdomsuddannelsesinstitution.

I Århus Amt har 1.198 elever mellem 16-19 år på gymnasier, Hf, handelsskoler og tekniske skoler udfyldt spørgeskemaet. Elever på produktionsskoler og unge, som ikke går på en ungdomsuddannelse, deltager ikke i spørgeskemaundersøgelsen.

I Nordjyllands Amt har 1.493 elever mellem 16 og 19 år udfyldt spørgeskemaet. De er fra HH og HG på handelsskolerne, HTX på tekniske skoler, det sproglige og matematiske gymnasium og Hf, lærlingeuddannelsen på tekniske skoler samt produktionsskolerne. Unge, der ikke er elever på nogle af de udvalgte ungdomsskoler, deltager ikke i spørgeskemaundersøgelsen.

Forløb og aktiviteter

Undersøgelsen blev gennemført i efteråret 2000 på ungdomsuddannelserne i Nordjylland og i foråret 2001 i Århus Amt.

Undersøgelsens resultater blev formidlet i to rapporter, som udkom i 2001. Desuden formidlede undersøgelsesens forfattere resultaterne på amternes nøglepersonnetværk og for medlemmerne af følgegruppen for Udviklingsprojektet

om ecstasyforebyggelse samt på diverse temadage fx ved Århus Amts indsats på ungdomsuddannelserne.

Resultaterne af undersøgelsen i Århus Amt har været forelagt og drøftet i amtets 5 regionale koordinationsudvalg vedrørende indsatsen på forsorgs- og misbrugsområdet.

Begge undersøgelsers resultater er efterfølgende blevet brugt som baggrund for og som led i argumentationen for fremtidige indsatser på området. Det drejer sig fx om Nordjyllands prioritering af den forebyggende indsats på produktionsskolerne samt fokus på temaerne om vennerelationer i en kampagne og flertalsmisforståelser, som der er udgivet en pjece om. Efter offentliggørelsen af undersøgelsen i Århus Amt indstillede psykiatri- og handicapudvalget, at rapporten skulle tages til efterretning. Og i forbindelse med en styrket indsats i forhold til unge under 18 år med misbrugsproblemer bliver der i 2003 henvist til undersøgelsens resultater.

Organisering og samarbejde

I Nordjyllands Amt etableres et samarbejde mellem amtets forebyggelseskonsulenter og undervisere og studerende på sociologiuddannelsen på Ålborg Universitet. De studerende gennemfører undersøgelsen og formidler resultaterne i rapporten "De unge og rusmidlerne", og laver desuden 8 delopgaver på baggrund af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

I Århus Amt ansættes en medarbejder til netop at lave spørgeskemaundersøgelsen og formidle resultaterne.

I forbindelse med udarbejdelse af spørgeskemaet er der kontakt mellem amterne, men spørgsmålsformuleringerne og design er ikke identiske.

Undersøgelsesresultater

Blandt resultaterne fra undersøgelsen i Nordjyllands Amt kan nævnes:

- Det vurderes, at der er et ret højt forbrug af legale rusmidler og en ret omfattende eksperimentering med illegale rusmidler.
- Forbrug af alkohol og hash udgør et langt større forebyggelsespolitisk problem end de syntetiske stoffer som ecstasy og amfetamin. Næsten alle de unge har prøvet at drikke enten øl, vin eller spiritus, og omkring halvdelen af dem drikker øl og spiritus mindst en gang om ugen. Omkring 40% af de unge har prøvet et af de illegale rusmidler. Hash er det mest anvendte, mere end en tredjedel af de unge har prøvet hash, mens 10% var brugere af hash på undersøgelsestidspunktet. 10% har prøvet ecstasy, mens 1% af de unge bruger ecstasy og/eller amfetamin mindst en gang om ugen.
- Unge på produktionsskoler har prøvet og bruger illegale stoffer oftere end unge fra andre uddannelser.
- Unge mænd har et betydeligt højere forbrug af alkohol og har meget oftere prøvet illegale stoffer end de unge kvinder. Desuden betragter de unge kvin-

der langt oftere end de unge mænd de illegale rusmidler som skadelige. Forbruget stiger med alderen.

- De unge tror, at rusmidlerne er langt mere udbredte, end det faktisk er tilfældet (flertalsmisforståelse).
- Vennekredsens normer har meget stor betydning for de unges holdninger til og forbrug af rusmidler.

Anbefalinger: Undersøgelsen lægger ikke op til en enkelt løsning, men viser, at der er mange led i problemstillingen. Der peges bl.a. på holdningsbearbejdning, det er vigtigt generelt at rokke ved normerne for rusmiddelforbrug. Der skal øget fokus på risikogruppen – unge mænd på praktiske uddannelser foregår kontakt via andre unge, fx piger.

Undersøgelsen fra Århus Amt viser bl.a. at:

- Alkohol og hash er langt mere udbredt end ecstasy blandt de unge og bruges i et langt større omfang. 6% af eleverne har prøvet ecstasy og knap 1% har haft et forbrug 2-5 gange inden for den seneste måned op til besvarelsen af spørgeskemaet. 11% af eleverne har prøvet amfetamin, og godt 2% har et jævnlige forbrug (2-5 gange om måneden). Hash er det mest udbredte illegale rusmiddel, idet 40% af eleverne har prøvet at ryge hash og heraf ryger knap hver femte hash mere end to gange om måneden. Alkohol er det mest udbredte rusmiddel overhovedet, fordi 98% af eleverne har drukket alkohol mellem 1 og 9 gange i løbet af en måned.
- Elevernes riskovillighed er ganske stor. På trods af, at de kendte risikoen ved brugen, angiver eleverne nysgerrighed og ønsket om at prøve stoffet som de primære grunde til at bruge rusmidler som hash, amfetamin og ecstasy første gang.
- Der kan ikke påvises nogen entydig sammenhæng mellem brugen af rusmidler og typen af ungdomsuddannelse. Men der er imidlertid en tendens til, at tekniske skoler har den største andel af elever med et bekymrende højt forbrug af hash.

Undersøgelsen anbefaler på baggrund af resultaterne, at der udvikles strategier for forebyggelse på ungdomsuddannelserne, og at fokus på alkohol og hash ikke nedtones til fordel for rusmidler som ecstasy og amfetamin. Dette blandt andet ud fra en viden om, at unge med et tidligt og stort forbrug af alkohol har øget risiko for brug af illegale rusmidler. Videre anbefales det, at der skabes øgede rådgivnings- og behandlingsmuligheder for unge, der er på vej til at udvikle et misbrug, samt at unges brug af rusmidler følges ved at gentage undersøgelsen hvert tredje år.

Interne erfaringer

Undersøgelserne dokumenterede, at de unges brug af ecstasy ikke var så udbredt i forhold til andre rusmidler som fx hash og alkohol, og at indsatserne i ecstasymodelprojektet derfor ikke udelukkende skulle fokusere på ecstasy, men på de unges brug af rusmidler og ikke udelukkende handle om, hvilket rus-

middel der var tale om, men om de unges rusmiddelkultur generelt. Amterne har kunnet bruge undersøgelsens resultater og særligt de, som pegede på, hvilke uddannelsestyper der havde de største problemer med rusmidler til at begrunde, at der er behov for en forebyggende indsats og/eller udarbejdelse af en rusmiddelpolitik på institutionerne. Undersøgelserne har således været en god indgang til ungdomsuddannelsesområdet. Konkret har flere ungdomsuddannelser ændret holdning til behovet for en indsats efter at have set undersøgelsens resultater. Modsat har det ikke været uproblematisk af differentiere undersøgelsesresultaterne på typer af ungdomsuddannelser, fordi der er risiko for stigmatisering af unge, som går på nogle ungdomsuddannelser. Særligt hvis medierne fremstiller enkelte uddannelsestyper som særlig hårdt ramt i forhold til misbrug blandt de unge, kan det vanskeliggøre samarbejdet mellem ungdomsuddannelser og forebyggelseskonsulenter.

Endvidere peger erfaringerne fra samarbejdet mellem universitet og amt på, at det er vigtigt, at parterne er enige om, hvordan resultaterne skal offentliggøres.

De to undersøgelser viser et øjebliksbillede af, hvordan de unges rusmiddelbrug så ud omkring årsskiftet 2001, og flere af de involverede parter har tilkendegivet, at det ville være relevant med gentagelse af undersøgelserne, således at man kunne følge udviklingen af de unges rusmiddelforbrug og -kultur, hvilket ville give et tidssvarende og dokumenteret grundlag for indsatserne på området. I undersøgelsen fra Århus bliver der foreslået gentagelser hvert 3. år, – andre af de, som vi har interviewet i forbindelse med evalueringen, har foreslået hvert 5. år, fordi ungegenerationen på ungdomsuddannelserne inden for dette interval er skiftet ud.

De to undersøgelser har tilnærmelsesvis været ens, men ikke identiske og har derfor ikke direkte kunnet sammenlignes. Men undersøgelsesresultater i forhold til forbrug og misbrug af rusmidler svarer til resultaterne fra de landsdækkende undersøgelser. Der er fra medlemmer af følgegruppen for udviklingsprojektet blevet peget på, at muligheden for sammenligning med øvrige regionale og landsdækkende undersøgelser ville være mere anvendelig. Samme spørgsmål har været drøftet blandt landets alkohol- og narkotikakonsulenter. Erfaringerne fra modelamterne viser, at regionale undersøgelser har gennemslagskraft i det område, de omhandler.

Samlet vurdering

Med undersøgelserne er der tilvejebragt viden og skabt dokumentation for de unges forbrug af og holdninger til rusmidler samt deres risikovillighed. En viden, som giver afsæt i forhold til at kunne handle målrettet, hvad angår tilgang og fokusområder i forebyggelsen.

Resultaterne er således også anvendt som pejlemærker for den videre indsats på ungdomsuddannelserne i modelamterne både, hvad angår, hvor indsatsen skal skærpes og hvordan. Således har amterne prioriteret indsatsen i forhold til

produktionsskolerne og de tekniske skoler og sat fokus på rusmidler generelt og ikke udelukkende ecstasy, vennerelationer og flertalsmisforståelser. Undersøgelsen har givet en veldokumenteret argumentation for en indsats på ungdomsuddannelserne og dermed fungeret som baseline i etableringen af samarbejdet mellem amter og uddannelsesinstitutionerne.

Erfaringerne fra spørgeskemaundersøgelserne peger på, at konkret og lokal viden om de unges brug af rusmidler er et godt fundament for den videre forebyggende indsats.

Undersøgelserne giver argumenter til at prioritere forebyggelse og til at konfrontere myten om, at "det har vi ikke hos os".

Undersøgelsesernes brugbarhed ville givetvis have været højere, hvis man havde gennemført dem på helt samme måde i de to amter og samtidig rettet dem til i forhold til landsdækkende undersøgelser på området. Både fordi det ville give mulighed for sammenligning og i forhold til eventuelt at følge udviklingen fremover.

Fremtidsperspektiver

Der er en hensigtserklæring om at gentage undersøgelsen i Århus Amt, men det er uafklaret, om amterne gentager spørgeskemaundersøgelsen blandt de unge på ungdomsuddannelserne og derved følger udviklingen af deres rusmiddelbrug. Ved en eventuel gentagelse vil det, ifølge forebyggelseskonsulenterne, være relevant at inddrage produktionsskolerne samt de unge, som dropper ud af en ungdomsuddannelse.

Materialer

Ruth Emerek, Lars Skov Henriksen, David May og Ole Riis m.fl.: *De unge og rusmidlerne – holdninger til og forbrug af rusmidler. En undersøgelse med særligt henblik på ecstasy blandt de 16-19 årige på ungdomsuddannelserne i Nordjyllands Amt*, Sociologiuddannelsen Ålborg Universitet, april 2001. (Hertil kommer en række notater fra studerende om delemner).

Susanne Villumsen: *Unge og rusmidler – en undersøgelse af de 16-19 åriges rusmiddelerfaringer på ungdomsuddannelse i Århus Amt*, 2001, Århus Amt og Sundhedsstyrelsen, 2001.

Styrker: • viden om unges forbrug, holdninger og risikovillighed • godt grundlag for at målrette indsatserne, hvad angår målgrupper og emner • baseline anvendelig ved etablering af samarbejdsrelationer • regionale undersøgelsesresultater har lokal gennemslagskraft • gode argumenter for at prioritere forebyggelse på ungdomsuddannelserne	Svagheder: • ikke samme dataindsamling i de to amter • unge, som dropper ud, er ikke med
Muligheder: • følge udviklingen på området	Barrierer: • medierne fordrejer resultaterne • stigmatisering af elever på nogle ungdomsuddannelser

2 Undervisningsforløb med rusmiddelprojekter for elever på produktionsskoler (Nordjyllands Amt)

Status

I løbet af 2001 og 2002 har Foldbjergcentrets forebyggelseskonsulenter gennemført undervisningsforløb på 18 ungdomsuddannelsesinstitutioner med ca. 450 elever. Der er i alt tale om ca. 50 undervisningsdage, hvor forløbet på de enkelte institutioner varierer fra en dag til en uge.

Formål og baggrund

Spørgeskemaundersøgelsen "De unge og rusmidlerne" viser, at elever på produktionsskoler har et større forbrug af rusmidler end elever på gymnasier og handelsskoler. Desuden dokumenterer undersøgelsen, at der er markante forskelle på pigers og drenges rusmiddelkultur. Disse to resultater var medvirkende til, at Foldbjergcentret valgte at iværksætte/intensivere forebyggelsesarbejdet på produktionsskolerne med konkrete undervisningsforløb og brug af kønsopdelte grupper. Kønsopdelt undervisning havde forebyggelseskonsulenterne positive erfaringer med fra forløb i folkeskolens ældste klasser.

Formålet med undervisningsforløbene var:

- at give eleverne større forståelse og bevidsthed om egne vaner, kultur og forbrugsmønstre
- at udvikle og afprøve forebyggelsesmetoder og tilgange
- at indsamle erfaringer med kønsopdelt undervisning

Målgruppe

Elever på produktionsskolerne i Nordjyllands Amt. Produktionsskolerne har ikke tidligere været i fokus i forhold til amternes forebyggelsesindsats. Konsulenterne har afholdt undervisningsforløb på stort set alle amtets 15 produktionsskoler (fx 30 elever pr. skole) og desuden på 2 tekniske skoler og et gymnasium.

Metode

Tilgangen til emnet har været at se de unge som eksperter på deres eget liv. Undervisningen er foregået i kønsopdelte grupper og med inddragelse af drama og video. Undervisningsmetoderne er tilrettelagt ud fra at sætte fokus på elevernes ressourcer og i bestræbelserne om at understøtte deres evner og muligheder.

Som et vigtigt led i forløbene har elever med misbrugsproblemer haft muligheder for at føre personlige samtaler med forebyggelseskonsulenterne.

Forløb og aktiviteter

Foldbjergcentrets forebyggelseskonsulenter tager indledningsvis kontakt til en produktionsskoleleder. Lederen er positiv over for undervisningsforløbet,

og konsulenterne gennemfører et ugelangt forløb. På baggrund af erfaringerne fra dette forløb præsenterer konsulenterne ideen for produktionsskolelederne på to af deres ledermøder. Her deltager samtlige ledere fra produktionsskolerne i amtet.

Herefter kontaktes ledere af øvrige produktionsskoler. Der er gennemført undervisningsforløb på stort set alle amtets produktionsskoler. Varigheden og indholdet varierer og er tilpasset den enkelte skoles behov og prioritering. På 6 skoler har der været tale om et ugeforløb og på de resterende 1 til 2-3 dage. Derudover er der lavet dagsarrangementer på teknisk skole i Frederikshavn og Års samt gymnasiet i Vesthimmerland.

De enkelte undervisningsforløb er som nævnt designet til den enkelte skole, men følgende principper har været gennemgående:

- Eleverne skulle arbejde i grupper
- Eleverne skulle arbejde i kønsopdelte grupper
- Unge som eksperter på deres eget liv
- Drama og video.

Organisering og samarbejde

Foldbjergcentrets forebyggelseskonsulenter kontakter produktionsskolerne, og i samarbejde med leder og lærere planlægges forløbet. Herefter har det primært været konsulenterne, som har forestået undervisningsforløbet, men med en efterfølgende erfaringsudveksling og evaluering med lærerne. På enkelte skoler har lærerne været med i undervisningsforløbene. Samarbejdet mellem forebyggelseskonsulenterne og produktionsskolerne omhandler først et planlægningsmøde, derefter gennemføres undervisningsforløbet primært af konsulenterne, men enkelte steder har lærerne også været med. Afslutningsvis tilstræbes det, at konsulenter og lærere foretager en erfaringsudveksling vedrørende forløbet.

Brugernes vurderinger

Der er ikke indsamlet vurderinger fra eleverne, men lærerne og konsulenterne er enige om, at eleverne var engagerede, og alle fik viden om rusmidler på en relevant måde gennem de udvalgte temaer og metoder. Desuden fik enkelte elever rådgivning og støtte. En lærer vurderer, at det var centralt for indlæringen, at eleverne selv skulle præsentere deres resultater/produkter, dvs. at fremlæggelse var en del af undervisningsforløbet. Konsulenterne konkluderer, at undervisningsforløbene har haft følgende betydning:

- Det er blevet legitimt at snakke om rusmidler
- Eleverne har haft mulighed for at drøfte deres problem med voksne, som ikke var en del af deres hverdag, og som lyttede
- Gruppearbejdsformen og de kønsopdelte grupper har medvirket til nye netværk mellem eleverne
- Eleverne har fået flyttet nogle grænser for, hvad de troede, de kunne.

Interne erfaringer

Erfaringerne fra undervisningsforløbene viser bl.a:

- at forebyggelsesindsatsen skal tilpasses den enkelte ungdomsuddannelse, og at indsatsen på en produktionsskole skal være anderledes end indsatsen på gymnasiet eller tekniske skoler
- at kønsopdelte undervisningsmetoder er fordelagtigt, fordi de to køn ofte har særegne vaner, traditioner og kulturer, som afspejler deres måde at snakke om rusmidler på
- at der er stor interesse for samarbejdet fra produktionsskolernes side, fordi de oplever unge, som har problemer med rusmidler, og fordi de gerne vil støtte eleverne. Desuden er det et godt tilbud, at der kommer to konsulenter udefra og forestår undervisningen, hvilket skal ses i forhold til, at der ikke er pensumkrav på produktionsskolerne
- at eleverne har fået minimeret tabuer om problemstillinger med rusmidler, fordi de har sat emnet i tale og drøftet deres holdninger og erfaringer i grupper
- at fokus på elevernes selvværd og ressourcer er et vigtigt element i et forebyggende undervisningsprojekt på en produktionsskole, og det er konsulenternes erfaring, at dette fokus godt kan bygges op omkring arbejdet med rusmiddelemner
- at det er et dilemma, at eleverne taler om deres rusmiddelproblemstillinger og erfaringer, og at enkelte har massive problemer, og hvordan kan de efterfølgende få støtte. Undervisningsforløbene giver konsulenterne god kontakt til de unge, men de oplever, at det er vanskeligt at henvise de unge med massive problemer til støttemuligheder.

På baggrund af undervisningsforløbet er der høstet erfaringer med, hvilke metoder og tilgange der er hensigtsmæssige i det forebyggende arbejde med rusmidler på skolerne. Desuden har det vist, at lærerne ofte mangler redskaber til at kunne hjælpe de unge, som på forskellige måder har problemer også med rusmidler. Med denne erfaring har amtet lavet en kursusrække for lærerne på udvalgte produktionsskoler. Erfaringerne danner også baggrund for et undervisningsmateriale, som de to amter udarbejder i fællesskab til brug for uddannelse af lærere på ungdomsuddannelserne.

Samlet vurdering

Gennem undervisningsforløbene er det lykkedes at nå ud på produktionsskolerne, og på den måde er der etableret kontakt til et nyt område, hvor der ikke tidligere har været gennemført systematisk forebyggelsesarbejde fra amtets side. Det er tydeligt, at de fleste produktionsskoler er interesserede i at deltage i et undervisningsforløb. Det anses som en relevant problemstilling at tage op i skolen.

Det har været væsentligt at få afprøvet metoder til kønsopdelt undervisning, der er tilpasset målgruppen.

Muligheden for, at elever med problemer kan føre en samtale med forebyggelseskonsulenten som neutral person udefra, kan fremhæves, men må samtidig problematiseres, idet indsatsen må ses som en enkeltstående begivenhed, hvor nødvendig opfølgning kan være vanskelig.

Fremtidsperspektiver

Foldbjergcentret fastholder samarbejdet med produktionsskolerne og forebyggelsesarbejdet i forhold til disse skoler, men dog i mindre omfang primært fordi ressourcerne er mindre. Den kønsopdelte undervisning fortsætter ved, at der kommer grupper af elever fra produktionsskolerne til drøftelser vedrørende rusmidler på Foldbjergcentret. På baggrund af forebyggelseskonsulenternes erfaringer fra produktionsskolerne er der stillet forslag om, at den psykologordning, som gymnasierne har med amtet, kunne udbredes til også at være et tilbud til eleverne på produktionsskolerne.

Materialer

Bettina Bisp Jensen og Kim Højbo: *“Rusmiddelprojekter på produktionsskoler i Nordjyllands Amt”*, 2003.

Alice Thaarup og Bettina Bisp Jensen (red.): *“Piger og alkohol”* – et lærermateriale til brug i gymnasiet, på handelsskolen og i folkeskolens 9. og 10. klasse, 2000.

Nordjyllands Amt: *“Ekstase”*. videofilm, 2001.

Nordjyllands Amt: *“En historie om venskab”* – video til brug i undervisningen på produktionsskoler, 2002.

Styrker: • elever diskuterer selv rusmiddelkultur • godt samarbejde med skolerne • metoder tilpasset målgruppen • fokus på elevernes ressourcer • amtet fået viden om eleverne	Svagheder: • enkeltstående forløb • manglende opfølgning på individuel rådgivning
Muligheder: • tilpasse indsatsen til den enkelte institution og uddannelsestype (kontekstafhængig forebyggelsesindsatser) • kønsopdelte grupper	Barrierer: • amtets rolle og ressourcer

3 Temadage for lærere på produktionsskoler (Nordjyllands Amt)

Status

Afholdt 6 fælles heldags temadage over et halvt år i 2002 for lærere på tre produktionsskoler i Nordjyllands Amt.

Formål og baggrund

Temadagene skal ses på baggrund af de undervisningsforløb med bl.a. kønsopdelt undervisning, som to konsulenter fra Foldbjergcentrets forebyggelsesafdeling har gennemført på produktionsskolerne i Nordjyllands Amt i løbet af ecstasymodelprojektet. Erfaringerne herfra peger på, at forholdsvis mange af eleverne har misbrugsproblemer tæt inde på livet. Desuden viser spørgeskemaundersøgelsen "De unge og rusmidlerne", at flere unge på produktionsskolerne end på de øvrige ungdomsuddannelser havde et forbrug eller misbrug af rusmidler.

Formålet med temadagene var at give lærerne større indsigt i misbrugspsykologi og forståelse af de unges situation samt at give dem redskaber til dialog og handling i forhold til eleverne.

Målgruppe

Alle lærere på Hobro, Hjørring og Brønderslev produktionsskoler. Der deltog i gennemsnit ca. 30 lærere på kurset.

Metode

Kursusforløb med oplæg fra forskellige fagpersoner og gruppearbejde.

Forløb og aktiviteter

Planlægning af kursusrække med hensyn til indhold og praktiske forhold er foregået i en arbejdsgruppe bestående af 2 skoleledere og en medarbejder samt 2 forebyggelseskonsulenter fra Foldbjergcentret. Gennemførelse af temadage med titlen "Unge og misbrugsproblematikker – hvorfor og hvordan?" med følgende indhold:

- Baglandet – to tidligere misbrugere fortalte om eget livsforløb med misbrug og afvænning
- Rusmidlernes biologi – overlæge Henrik Rindom fortalte om rusmidler – om hvordan stofferne virker samt om problemerne med at komme ud af misbruget
- Kommunikation – Den individuelle samtale – en NLP konsulent fortalte om den tætte og nære samtale
- Unge og festkultur – Ronni Abergel fra Det Kriminalpræventive Råd fortalte om unges festkultur
- Kommunikation – gruppesamtalen
- Unges levevilkår – psykolog Ida Kock.

Organisering og samarbejde

Temadagene blev tilrettelagt i samarbejde mellem amt og produktionsskoler, og det var produktionsskolerne, som ønskede, at alle lærere skulle deltage. Amtets forebyggelseskonsulenter iværksatte temadagene og koordinerede og evaluerede deltagernes udbytte. Amtet betalte kursusudgifterne og skolerne for forplejningen.

Brugernes vurderinger

Deltagerne er skriftligt blevet spurgt om deres udbytte af de enkelte temadage en måned efter afholdelsen. Resultaterne af denne interne evaluering viser, at størstedelen vurderer, at oplæggenes indhold havde relevans for deres daglige arbejde, enkelte er uenige i dette synspunkt. Deltagerne oplever at have fået større forståelse for de unge og indsigt i deres liv, problemstillinger og misbrugsproblematikker samt nye redskaber til arbejdet med de unge. De enkelte oplæg bliver vurderet som gode med "Rusmidlernes biologi" som det de fleste synes om. Nogle af deltagerne havde tilsyneladende en forventning om, at de på baggrund af kursusrækken ville blive i stand til at identificere en misbruger på udseende, attitude eller på forskellige fysiske tegn. Det var ikke intentionen, at denne forventning kunne blive indfriet med kurset.

CASA har interviewet to af kursusdeltagerne, som giver udtryk, for at det alt i alt var et godt forløb, men måske er det ikke så anvendeligt i praksis. Desuden bliver der peget på, at det kan være problematisk at aflyse undervisningen i seks hele dage, fordi samtlige lærere skal deltage i sådanne temadage.

Interne erfaringer

Der har været tale om et godt forløb, hvor deltagerne har fået lidt med fra hver temadag. Dialogen mellem deltagerne havde stor betydning for udbyttet. Det er ledernes vurdering, at det var positivt, at hele personalegruppen har modtaget den samme information, fordi det har betydning for anvendelsen af den tilregnede viden i hverdagen.

Samlet vurdering

Lærere på produktionsskoler underviser elever, som har misbrugsproblematikker tæt inde på livet. Lærerne ønsker at styrke deres kvalifikationer og kompetencer i forhold til at kunne støtte de unge med disse problemer. Fælles temadage med opkvalificering inden for emner som unges livsvilkår og festkultur, viden om, hvordan rusmidler virker, og hvilke problemer der er med at komme ud af et misbrug samt redskabet til brug ved den personlige samtale er afprøvet med positive vurderinger fra deltagerne.

Produktionsskolerne har prioriteret at bruge ressourcer på forebyggelse, idet de tre skoler vælger, at alle ansatte på skolen skulle deltage i temadagene.

På den ene side kan det være positivt, at alle lærere fra den enkelte skole deltager, fordi den fælles læring giver bedre forudsætninger for at bruge den tileg-

nede viden i praksis i hverdagen. På den anden side er det mange ressourcer, skolerne afsætter til et seksdages kursus, især set i lyset af vurderingen fra en af deltagerne om, at det kan være svært at se anvendelsen af den tilegnede viden i hverdagen.

Fremtidsperspektiver

Foldbjergcentrets forebyggelsesafdeling vil i samarbejde med produktionsskolerne i Nordjyllands Amt planlægge og afholde en årlig temadag for lærerne på samtlige produktionsskoler med fokus på fx fakta om stoffer og fakta om unges brug af rusmidler særligt i forhold til unge på produktionsskolerne.

Styrker: • relevant problemstilling for lærerne • alle lærere deltager • godt samarbejde mellem skoler og amt	Svagheder: • vanskeligt at omsætte den tilegnede viden i praksis
Muligheder: • årlig temadag – opkvalificering af lærerne	Barrierer: • ressourcekrævende, at alle deltager

4 Nøglepersonnetværk for lærere på ungdomsuddannelserne (Nordjyllands Amt)

Status

Nøglepersonnetværket består af lærere fra 26 ungdomsuddannelsesinstitutioner i Nordjyllands Amt. Der har siden efteråret 2001 været afholdt tre temamøder af hver en dags varighed.

Formål og baggrund

Baggrunden for at etablere netværket er, at ungdomsuddannelserne er centrale, hvad angår oplysning og dialog med de unge om deres rusmiddelkultur. Det er netop i alderen 15-19 år, at de unges eksperimenteren med rusmidler eskalere. Desuden er det ud fra erkendelse af, at de unge skal have mange forskellige og kontinuerlige oplysninger om brug og misbrug af alkohol og stoffer.

Formålet med nøglepersonnetværket er:

- at formidle opdateret viden til underviserne
- at strukturere samarbejdet mellem amtet og ungdomsuddannelserne gennem kontinuerlig kontakt samt gøre de amtslige tilbud og samarbejdspartnere synlige for ungdomsuddannelserne
- at motivere undervisere på ungdomsuddannelserne for at arbejde med rusmiddelproblemstillinger i undervisningen og på uddannelsesstederne som helhed.

Nøglepersonnetværket er:

- Et erfaringsudvekslings-, idé- og inspirationsforum
- Samarbejdsforum, hvor fælles initiativer tages
- Centrum for uddannelse og vidensindsamling på området.

Målgruppe

Målgruppen for nøglepersonnetværket er lærere på ungdomsuddannelserne. Netværket består af nøglepersoner fra 10 gymnasier, 2 handelsskoler, 7 produktionsskoler, 2 tekniske skole, 5 andre ungdomsuddannelser fx landbrugs-skole og HHX. Fra gymnasierne er der en del biologilærere, men ellers er der tale om lærere med forskellige faglige baggrunde og funktioner. Nogle er studievejledere, og andre er elevråds konsulenter m.m.

En nøgleperson er:

- Foldbjergcentrets, Aalborg Kommunes Ungdomscenter og Nordjyllands Amts kontaktperson på institutionen
- Formidler for kolleger, studievejledere og elever til Foldbjergcentret, Nordjyllands Amt og kommunale samarbejdspartnere
- Ansvarlig for opbevaring og vedligeholdelse af materialesamling
- Ressourceperson med viden om hjælpeforanstaltninger, samarbejdspartnere og henvisningsmuligheder lokalt.

Metode

Netværk, hvor nøglepersonerne fra de forskellige ungdomsuddannelser har mulighed for at samarbejde, udveksle erfaringer og blive opkvalificeret inden for rusmiddelforebyggelse og sundhed generelt.

Forløb og aktiviteter

Amtets forebyggelseskonsulenter indbød ungdomsuddannelsesinstitutionerne til at deltage i nøglepersonnetværket. Interessen var i begyndelsen ikke stor. Kontorchefen for amtets undervisnings- og kulturområde henvendte sig til amtets gymnasirektorer og opfordrede til deltagelse.

Første temadag for nøglepersonerne blev afholdt i oktober 2001. Formålet var at få afklaret roller og forventninger til nøglepersonerne og netværksfunktionen. Indholdet på temadagen var for det første præsentation af deltagerne og drøftelse af netværkets funktion. For det andet blev resultaterne fra undersøgelsen "De unge og rusmidlerne" fremlagt af en af forfatterne fra Aalborg Universitet. Og for det tredje blev undervisningsmaterialet eller metoden med dilemmakort, som Foldbjergcentret og Nordjyllands Amt har udarbejdet til brug på ungdomsuddannelserne, fremlagt, afprøvet i mindre grupper og drøftet. Nøglepersonerne modtog en håndbog, som indeholder artikler om forskellige emner fx metoder i det forebyggende arbejde, alkohol, stoffer, sex og samliv samt nyttige adresser og link og adresseliste.

Anden temadag afholdtes i april 2002 og indeholdte tre oplæg og erfaringsudveksling. Der var et oplæg om: "Unge, alkohol og risikovillighed" ved forebyggelseskonsulenten fra Nordjyllands Amt og et oplæg om "Signaler på unges brug af stoffer" af en speciallæge i psykiatri. Det tredje oplæg handlede om unges festkultur, oplægsholderen var fra det Kriminalpræventive Råd. Erfaringsudvekslingen tog afsæt i to af netværkets gymnasielæreres erfaringer med at bruge ung-til-ung metoden, hvor tutorerne for de nye elever er blevet rustet til at guide nye elever gennem de første uger på gymnasiet.

Tredje temadag blev afholdt i oktober 2002 med fokus på rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelserne om bl.a. formål, indhold og organisering ved leder af forebyggelsesafdelingen ved Foldbjergcentret. Desuden et oplæg om "kommunikation mellem voksne og unge om, hvorfor det nogle gange går galt" ved medievidenskabsstuderende.

Efter hvert temadag er der udsendt en opsamling fra dagen til nøglepersonerne samt overhead eller noter fra oplæggene m.m.

Oplæg fra forskellige fagpersoner, erfaringsudveksling og materialer til brug i undervisningssammenhænge var elementer på temadagene. Indholdet omhandlede:

- Faglig opkvalificering inden for feltet
- Opdatering i forhold til den nyeste viden på feltet

- Erfaringsudveksling mellem institutionerne
- Præsentation og drøftelse af undervisningsmateriale o.l.

Nøglepersonerne har fået noget konkret materiale med sig fra temadagene, som de kan anvende i undervisningen. Desuden har de testet fx dilemmakort, som kan bruges til undervisningen vedrørende rusmidler m.m.

Følgende viser, hvilke aktiviteter der har været på nogle af de uddannelsesinstitutioner, som deltager i netværket:

- Temaarbejde på Hasseris Gymnasium i efteråret 2002 om rusmidler, venskaber og vold
- Temadag om rusmidler på Aalborg Katedralskole i august 2002
- Temadag på EucNord i uge 48 om illegale rusmidler og venskaber
- Mindre gruppe af nøglepersoner har planer om at udarbejde et udkast til en fælles rusmiddelpolitik.

Ved afslutningen af ecstasymodelprojektet udsendes et idékatalog til nøglepersonerne, som indeholder materialer med ideer og inspiration til arbejdet med forebyggelse i undervisningen inden for rusmiddelområdet. Der er ideer til: Temadage, elevrådsarbejde, rusmiddelpolitik, eksterne oplægsholdere. Desuden ideer til, hvordan man kan integrere rusmiddeldebatten i de enkelte fag som fx biologi, samfundsfag, dansk og sprogfag. Der er forslag til tematilgange og eksempler på litteratur og film. Ideer til, hvordan man kan arbejde med emnet i klasserne: Dilemmakort, kønsforskelle i ruskultur, flertalsmisforståelser, øjebliksbilleder, unge som eksperter på eget liv – brainstorming. Endelig er der henvisninger til Foldbjergcentret samt relevante adresser og links.

Organisering og samarbejde

Der afholdes to temadage om året – forår og efterår. Temadagene bruges til inspiration, erfaringsudveksling og etablering af samarbejdsrelationer. I tilknytning til netværket er der oprettet intranet, hvor der er mulighed for at udsende informationer, diskussionsoplæg eller andet mellem nøglepersonerne.

Temadagene er tilrettelagt af en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Nordjyllands Amts Rusmiddelorganisation – Foldbjergcentret (to forebyggelseskonsulenter), Nordjyllands Amt (ecstasykoordinator og sundhedsfremmekonsulent) og Aalborg Kommunes Ungdomscenter (forebyggelseskonsulent).

Brugernes vurderinger

Vedrørende selve netværket og nøglepersonernes ønsker i forhold til indholdet var der fra deltagerne ønske om større viden om metoder til at diskutere alkoholforbrug – bevidsthed og holdninger – med eleverne samt viden om rusmidler og signaler på rusmiddelbrug.

De interview, som CASA har foretaget med nogle af deltagerne i nøglepersonnetværket på ungdomsuddannelserne i Nordjyllands Amt, viser, at der er ud-

bredt tilfredshed med selve netværket og indholdet fra de, som deltager. Vi har spurgt nogle af deltagerne om, hvad de kan bruge netværket til, og her nævner de først og fremmest inspiration. De oplever at blive inspireret til at foretage sig noget konkret på deres uddannelsesinstitutioner. Det kan være i forhold til introforløbet for 1. g'erne og festkulturen generelt eller temadage på skolen om venners betydning, når det drejer sig om rusmidler. Det kan også være mere konkret i forhold til at bruge aktuelle bøger eller andet materiale i undervisningen.

Erfaringsudvekslingen mellem deltagerne fra forskellige skoler vægter deltagerne meget højt. Dette giver både inspiration til, hvordan de kan arbejde konkret med emnet på deres skole og danner baggrund for samarbejde mellem skolerne.

Skærpet opmærksomhed på emnet og problemstillingen unge og rusmidler er en anden effekt af at deltage i netværket. Deltagerne har mange forskellige emner, som er relateret til de unges liv, og rusmidler er blot et af dem. Ved at deltage i netværket oplever nogle af deltagerne, at de kommer i gang og får sat fokus på emnet.

Deltagerne bruger også netværket til at få styrket og udvidet deres faglige viden samt være opdateret med aktuelle undersøgelser, tiltag og materialer på området. Dette medfører, at de kan udtale sig med større sikkerhed, når de skal formidle budskaber og holdninger videre på deres uddannelsesinstitution. Fagligt kvalificerer temadagene deltagerens viden om unge og rusmidler. En del af deltagerne er biologilærere i gymnasiet og har fx viden om, hvordan stoffer påvirker hjernen, men på temadagene få de et bredere kendskab til også de sociale aspekter ved forbrug og misbrug.

Officiel rygstøtte er endnu en effekt af at deltage i netværket. Selve funktionen som amtets nøgleperson på området giver et bedre grundlag, når læreren ønsker at tage et emne som alkoholpolitik op på uddannelsesinstitutionen.

På spørgsmålet om, hvilke barrierer der er for samarbejdet, peger nøglepersonerne på, at forebyggelse ikke er en del af læseplanerne på ungdomsuddannelserne. Og der er sandsynligvis forskel på, hvordan de forskellige uddannelsesinstitutioner og de enkelte skoler prioriterer de mere sociale sider af de unges liv og herunder deres forhold til rusmidler. Først og fremmest kvalificerer skolerne de unge fagligt til at komme videre med uddannelse og arbejde. Nogle nævner kontaktlærerordning, som kan være med til at fremme interessen for de unges hverdagsliv ud over det rent faglige.

Forskellige holdninger til unge og alkohol blandt kollegerne bliver også nævnt som en barriere for konkrete initiativer på området.

Endvidere er der ikke tradition for, at det er noget ungdomsuddannelserne beskæftiger sig med. Det kan derfor, som en af de interviewede siger, være et langt sejt træk at få bygget en sådan tradition op.

En barriere, som har været fremme i interviewene, er, at gymnasierne reelt er blevet pålagt at deltage. Interviewene kan ikke bekræfte, at dette har været et problem. De, som deltager, er interesserede i emnet og i, hvordan de konkret kan arbejde med det på deres skole.

Der kan i deltagerkredsen skelnes mellem personer, der er "sendt af institutionen", hvor man også fremover kan forvente deltagelse fra den pågældende institution. Omvendt er andre deltagere ildsjæle, der selv har ønsket at deltage. Disse kan i nogle tilfælde have mindre opbakning fra institutionerne, og man kan frygte, at kontakten til disse uddannelsessteder dør ud, når vedkommende ikke er ansat længere.

Det er afgørende, at der er nogle, som koordinerer og er tovholder på netværket, ellers kan det ikke fungere.

Det ærgrer deltagere, at der er flere, som ikke møder op til temadagene. Ikke fordi de egentligt mangler flere at udveksle erfaringer med, men mere fordi de ikke forstår, at de ikke deltager eller i det mindste melder afbud.

Ressourcer er også en barriere, fordi skolerne er stramt bundet op i forhold til tid og dage, som de kan afsætte til arbejdet med rusmidler og forebyggelse.

Interne erfaringer

Det var vanskeligt at få nøglepersonerne til at tilmelde sig netværket i første omgang. På temadagene deltager ca. halvdelen af de tilmeldte. De, som deltager, er imidlertid meget engagerede. Der er mange ildsjæle, som har siddet alene på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Der er synergieffekt i netværket, hvor erfaringerne fra de enkelte uddannelsesinstitutioner virker inspirerende for de øvrige. En stor del af forebyggelsen på ungdomsinstitutionerne foregår i hverdagen også mellem diverse projekter og temadage om rusmidler, derfor er nøglepersonnetværket en god metode i forhold til at opdaterer og kvalificere læreren til at arbejde med forebyggelse. Det er centralt, at nøglepersonerne får leveret materiale til inspiration og anvendelse i undervisningen, fordi det er et perifert emneområde for dem, men det er uvist, om de bruger det.

Samlet vurdering

Nøglepersonnetværket er et væsentligt samarbejdsforum for amt og uddannelsesinstitutioner, som både giver mulighed for koordinering af forebyggende indsatser, erfaringsudveksling mellem lærere fra forskellige ungdomsuddannelses typer og -institutioner og opkvalificering af lærerne inden for emneområdet. Temaerne og inspirationen fra erfaringerne og de faglige oplæg på temadagene har været medvirkende til, at enkelte uddannelsesinstitutioner har afholdt tema-

dage om rusmidler. Nøglepersonnetværket har været inddraget i udviklingen af forskellige undervisningsmetoder.

Fremtidsperspektiver

Koordineringen af nøglepersonnetværket videreføres af tre forebyggelseskonsulenter fra henholdsvis Foldbjergcentrets forebyggelsesafdeling, Aalborg Kommunes Ungdomscenter og Nordjyllands Amts sundhedsfremmeafdeling. Ennemæssigt vil perspektivet blive udvidet til ikke udelukkende at handle om rusmidler, men om ungdomskultur generelt.

Materialer

Nordjyllands Amt: *“Livet er et spil...” dilemmakort henvendt til de 16-19 årige*, 2001.

Nordjyllands Amt: *“Høj på livet”* et opgavehæfte til skriftlig dansk på gymnasieniveau om venskaber og illegale rusmidler, 2002.

Nordjyllands Amt: *“Idékatalog – med ideer og inspiration til arbejdet med forebyggelse i undervisningen inden for rusmiddelområdet”*, 2002.

Nordjyllands Amt: *“En historie om venskab”* – video til brug i undervisningen på produktionsskoler, 2002.

Styrker: • basis-samarbejdsstruktur • erfaringsudveksling • skærpet opmærksomhed på emnet • materialer til undervisningsbrug • koordinering af indsatser	Svagheder: • kan mangle institutionel forankring
Muligheder: • kontinuerlig kvalificering inden for forebyggelse og sundhed	Barrierer: • svært at rekruttere deltagere i starten • forebyggelse prioriteres forskelligt på institutionerne

5 Vennekampagne (Nordjyllands Amt)

Status

I oktober 2002 lancerede Nordjyllands Amt en vennekampagne med titlen “Venner påvirker – påvirker venner?”.

Formål og baggrund

Baggrunden for at sætte fokus på vennerelationer i forbindelse med rusmiddelforebyggelse var resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen “De unge og rusmidlerne”, som bl.a. viste, at 75% af de unge, som har prøvet ecstasy, har fået stoffet af deres venner, at over 90% af de unge, som har prøvet ecstasy, har deres viden om stoffer fra venner samt, at størstedelen af de unge, som har fortsat brug af ecstasy, mener at have 3 eller flere venner, som tager ecstasy (jf. flertalsmisforståelser).

Formålet med kampagnen var at skabe debat om venskab – og venskabers betydning for unges fravalg og valg af rusmidler.

Målgruppe

Unge på ungdomsuddannelsesinstitutionerne.

Metode

Lokal kampagne som med plakater, postkort, et websted og et ungdomsmagasin med barske og provokerende billeder og udsagn sætter fokus på vennerelationer og brug og misbrug af rusmidler. Desuden er der produceret en video-film om venskabsrelationer og rusmidler af og for elever på produktionsskoler og tekniske skoler.

Forløb og aktiviteter

I foråret 2002 blev der udarbejdet et kampagnekoncept, som planlægges udsendt i maj måned.

På nøgleperson-temadagen i april orienterer ecstasykoordinatoren i Nordjyllands Amt deltagerne om kampagnen med en opfordring til ungdomsuddannelserne om at arbejde med temaerne, venner, stoffer og alkohol i september 2002.

Kampagnen bliver udsat og kampagnematerialet sendes ud til ungdomsuddannelsesinstitutioner, ungdomshuset og kollegier i oktober måned 2002. To ungdomsuddannelser arbejder med temaet vennerelationer.

NO1 magasinet vedlægges det idékatalog, som sendes ud til nøglepersonerne.

I forbindelse med vennekampagnen er der produceret en videofilm til brug i undervisningen på produktionsskolerne. Det er primært fem elever fra produktionsskoler, som har udarbejdet manuskriptet. Det er også elever fra produk-

tionsskoler og enkelte fra tekniske skoler, som medvirker i videoen. Den handler om et par drenge, som på skift hjælper hinanden ud af et hashmisbrug, og om hvilken indflydelse kæresterne har på rusmiddelkulturen. Filmen har været anvendt på tre skoler i forbindelse med undervisningsforløbene på produktionsskolerne.

Organisering og samarbejde

Kampagnen gennemføres af amtets ecstasykoordinator.

Interne erfaringer

Ecstasykoordinatorens tilbagemeldinger fra unge indikerer, at kampagnen er blevet godt modtaget. De unge lægger mærke til plakaterne og oplever beretningerne fra magasinet som troværdige og relevante. Hjemmesiden har været besøgt, men der har ikke været debat mellem de unge på webstedet.

Samlet vurdering

Der er stor uenighed blandt forebyggelseskonsulenterne, når de forholder sig til betydningen af kampagner generelt. Nogle mener, at det ikke er en brugbar metode i forebyggelsesindsatsen, andre peger på, at kampagner som er målrettede og bliver gentaget som fx skytsengelkampagnen (hvor unge piger skulle forhindre unge drenge i at køre bil, når de havde drukket ved bl.a. at tage bilnøglerne) med held kan være med til at sætte fokus på et tema og understøtte en indsats.

Selve det provokerende og voldsomme udtryk som kampagnematerialet er der også delte meninger om blandt fagkonsulenterne. Nogle peger på, at det ikke er den rigtige tilgang i et forebyggelsesperspektiv, andre at det er en måde at fange de unges opmærksomhed på.

Vennekampagnen tager fat om et væsentligt emne i relation til unges brug og misbrug af rusmidler, nemlig venners betydning. Budskabet er, at unge udøver den største indflydelse i netop venskabsrelationer, og at det således også er væsentligt at sætte fokus på dette i et forebyggelsesperspektiv. Kampagnen er lanceret samtidig med en opfordring til nøglepersonerne på ungdomsuddannelserne om at sætte fokus på temaet.

Der er ikke foretaget en ekstern evaluering af, hvordan de unge har modtaget kampagnen.

Fremtidsperspektiver

Konceptet er formidlet til Ribe Amt, og der har været en forespørgsel fra Sønderborg Kommune.

Materialer

Nordjyllands Amt: *NOI – venner påvirker – påvirker venner?* Et magasin med fortællinger om unges, forældres og professionelles oplevelser med rusmidler i Nordjyllands Amt.

Nordjyllands Amt: *www.venner.nja.dk*, hjemmeside som var oprettet, mens kampagnen kørte.

Plakater og postkort.

Nordjyllands Amt: *Idékatalog – med ideer og inspiration til arbejdet med forebyggelse i undervisningen inden for rusmiddelområdet*, 2002.

Styrker: • godt tema • sammenhæng til temaundervisning på ungdomsuddannelser	Svagheder: • tvivl om metodens brugbarhed
---	--

6 Ungdom, hverdagsliv og stimulanser (Århus Amt)

Status

Der har været afholdt 11 fokusgruppeinterview og 10 temadage med ca. 900 elever på forskellige ungdomsuddannelser i Århus Amt i 2000. Der foreligger en erfaringsopsamling udarbejdet af projektlederen, hvori der er fokus på differentieret målgruppeanalyse og metodeafprøvning. Projektet stoppede i sommeren 2001 uden videre opfølgning.

Formål og baggrund

Ungdom, hverdagsliv og stimulanser er et metodeudviklingsprojekt, som handler om, hvordan man kommer i dialog med de unge på ungdomsuddannelserne om stimulanser og misbrug. Projektet skulle undersøge, hvordan de unge på forskellige typer af ungdomsuddannelser kan karakteriseres og bruge denne viden som udgangspunkt for udvikling og afprøvning af nye metoder i den praktiske forebyggelse.

Projektets overordnede mål var at tilvejebringe en øget viden om de unges hverdagsliv og deres brug af stimulanser, herunder tobak, alkohol og ulovlige stimulanser samt at gennemføre og evaluere konkrete forebyggelsesinitiativer og metoder over for unge, som følger en ungdomsuddannelse.

Målgruppe

Elever på gymnasier, handelsskoler, tekniske skoler og social- og sundhedsskoler i Århus Amt. Erfaringerne og metodeudviklingen retter sig mod fx amternes A/N-konsulenter og andre forebyggelseskonsulenter.

Metode

Fokusgruppeinterview som baggrund for segmentering af målgrupperne på de forskellige ungdomsuddannelser. På temadagene blev der brugt forskellige metoder fx foredrag, cafédialog, erfaringsformidling fra unge brugere af ecstasy og praktiske øvelser.

Forløb og aktiviteter

Projektet består af undersøgelse, aktivitet og intern evaluering.

I undersøgelsesfasen, som foregår i foråret 2000, bliver der foretaget 11 fokusgruppeinterview med elever fra forskellige ungdomsuddannelsesinstitutioner. Formålet er at beskrive de ungdomstyper, der er karakteristiske for de enkelte uddannelsesmiljøer samt give ny viden om gruppernes holdninger og adfærd i forhold til rusmidler. På baggrund af interviewresultaterne er der lavet fire forebyggelseskoncepter, som skulle bruges på temadage på institutionerne. Koncepterne er målrettet eleverne på de forskellige uddannelses typer, hvad angår målsætninger, rusmiddelproblemstillinger og metoder.

Aktivitetsfasen startede i oktober 2000, hvor SUF (Afdelingen for Sundhedsfremme, Udvikling og Forskning) sender et tilbud ud til samtlige ungdomsudannelser i Århus Amt eksklusive AMU-centre og produktionsskoler, men inklusive social- og sundhedsskolerne. Tilbuddet omhandler aktiviteter målrettet henholdsvis elever, undervisere samt konsulentbistand. Henvendelserne resulterede i temadage på 10 institutioner. De 4 koncepter, der blev gennemført, er følgende:

- Gymnasierne – temadag “Ungdom, hverdagsliv og stimulanser”

Målsætningen var at få eleverne til at reflektere over eget forhold til og forbrug af alkohol. Synliggøre sammenhængen mellem selvrealiseringspotentialer og rusmiddeladfærd samt sætte fokus på de særlige udfordringer ved ungdomslivet i dag. Rusmiddelproblemstillingen: Stort alkoholforbrug og flere ryger ofte hash. Ureflekteret fest- og alkoholkultur og andre værdier overskygger potentiel hensigtsmæssig sundhedsadfærd. Metoder på temadagen á 6 timer var dels et plenumforedrag af en forsker om, hvordan det er at være ung i dag, dels en cafédialog, som foregik klassevis i grupper, hvor der blev lagt op til en diskussion af det moderne livsvilkårs indflydelse på deres hverdagsliv og på deres festkultur i særdeleshed.

- Handelsskolerne – temadage “XTC eller BBC”

Dette koncept omhandlede videregivelse af konkrete oplevelser og input, der kunne videregive informationer om risici ved brug af illegale rusmidler. Rusmiddelproblemstilling: Gennemsnitlig forbrug af alkohol, lidt over gennemsnittet, hvad angår amfetamin og ecstasy, under gennemsnittet i forbrug af hash. Ureflekteret fest og alkoholkultur samt eksperimenterende brug af amfetamin og ecstasy. Metoder på de to temadage á 6 timers varighed var møde med tre tidligere storbrugere af ecstasy, oplæg fra to unge iværksættere og udarbejdelse af personlige visitkort, hvor eleverne synliggjorde deres visioner for deres egen fremtid.

- HG og tekniske skoler – “Unge og stoffer”

Her var udgangspunktet, at aktiviteterne skulle være oplevelsesorienterede og formidle konkret viden, som var anvendelig på kort sigt. Rusmiddelproblemstilling: Stort ureflekteret alkoholforbrug, langt over gennemsnittet i forbrug af amfetamin og ecstasy og over gennemsnittet af forbrug af hash. Oplevelsestrang og kort tidsperspektiv medfører delvist fravær af begrænsede barrierer imod brug af rusmidler. Metoder på temadagen var fysiske øvelser og møde med tre tidligere storbrugere af ecstasy.

- Social- og sundhedsskolerne

Temadagen tog ikke udgangspunkt i specifikke rusmidler, men fokuserede på den enkeltes handlekompetencer. Rusmiddelproblemstilling: Mange rygere, relativt begrænset forbrug af rusmidler og risiko for misbrug via kæresten. Metoder på temadagen var praktiske øvelser, cafédialog og udarbejdelse af personligt visitkort.

Evalueringen af projektet består af projektlederens og projektudførernes vurderinger af metoderne og af en spørgeskemaundersøgelse blandt eleverne, som blev foretaget en uge efter arrangementerne. Der var planlagt en kvalitativ eks-

tern evaluering af de prøvede metoder i forhold til, hvilket udbytte eleverne havde fået. Denne del af evalueringen er ikke gennemført.

Organisering og samarbejde

SUF i Århus Amt iværksatte i slutningen af 1999 projektet med en projektansat medarbejder som leder. Projektmedarbejderen samarbejder i undersøgelsesfasen med en studerende fra statskundskab på Århus Universitet. KaosManagement A/S står for udvikling og gennemførsel af de 10 temadage. I sommeren 2001 ophørte medarbejderen på projektet, og stillingen blev ikke genopslået.

Interne erfaringer og brugernes vurderinger

De interne erfaringer fra projektet peger på, at der er stor forskel på de enkelte uddannelsesinstitutioners motivation til at deltage i forebyggelsesprojekter. Dette kan eksempelvis skyldes, at de ikke ser forebyggelse som en del af deres forpligtelse, eller at deres organisering vanskeliggør sådanne indsatser. En konkret hændelse på institutionen eller et politisk pres kan give anledning til, at institutionen prioriterer forebyggelsen. Projektet viser, at gymnasierne har tradition for at beskæftige sig med elevernes sociale liv.

Erfaringerne fra temadagene på gymnasierne viser, at eleverne involverede sig i debatten, og det lykkedes at skabe dialog eleverne imellem om deres ungdomskultur, og at dette perspektiv var hensigtsmæssigt, fordi alle eleverne oplevede temaet som relevant, uanset hvilket forhold til alkohol de havde.

Af mere problematiske forhold ved metoden kan nævnes, at der i gruppedialogerne kan være nogle af eleverne, som har tendens til at tale om problemstillingerne i abstrakte og generelle termer. Desuden er det centralt, at forebyggerne ikke kommer til at mistænkeliggøre de unge, men tager højde for, at de fleste har et fornuftigt forhold til rusmidler samt en meget bevidst sundhedsadfærd. Eleverne vurderede temadagen positivt. Det har været interessant for dem, og over halvdelen har efterfølgende både tænkt og drøftet temaet med deres venner. Lidt under halvdelen af eleverne har svaret, at de regner med at få et mere reflekteret forhold til alkohol.

På handelsskolerne var det vanskeligere at skabe dialog mellem eleverne om emnet hurtige stoffer, og det lykkedes ikke at skabe en dynamisk og intensiv deltagelse fra eleverne. De var mere indstillet på at sidde og lytte, og desuden var der få, som var i berøring med konkrete stofproblematikker, og måske oplevede de ikke emnet som relevant. Efterhånden som temadagen skred frem var der et stort frafald af elever, hvilket – også af ressourcemæssige årsager – er uheldigt, idet der deltog 3 tidligere misbrugere, to foredragsholdere og tre konsulenter. Eleverne fandt oplægget fra de tidligere misbrugere interessant, men er mere kritiske over for visionsoplægget. Få vurderer, at der er store problemer med stoffer på deres skole, og at det er vigtigt at afholde sådanne temadage på handelsskoler.

På de tekniske skoler blev der skabt dialog mellem eleverne om de hurtige stoffer, og flere meldte ind med egne erfaringer. Derimod havde eleverne vanskeligt ved at se meningen med de fysiske øvelser, der var en del af temadagen. Projektlederen ser et dilemma i brugen af tidligere misbrugere. På den ene side er det en fordel, fordi det giver troværdighed og muligheder for engagement, men på den anden side er det et åbent spørgsmål, om sådanne oplæg utilsigtet er med til at inspirere til eksperimenteren med hurtige stoffer. Konceptet for temadagene er baseret på, at hurtige stoffer er et emne, som betyder noget for hele målgruppen. Men en stor gruppe af elever sidder tilbage med fornemmelsen af, at det er da meget interessant, men hvorfor skal jeg deltage under denne involverende form. Nogle er alligevel nysgerrige, andre synes ikke, det er noget at snakke om. Hovedparten af eleverne synes imidlertid godt om temadagene, og cirka halvdelen svarer, at de fik noget at vide, som de ikke vidste i forvejen.

På social- og sundhedsskolerne var der en del modstand mod konceptet fra elevernes side. En tendens var, at eleverne ikke umiddelbart var indstillede på, at de selv havde mulighed for at bestemme over deres relation til rusmidler, fordi sociale forhold, tilfældigheder og gener spillede en afgørende rolle. Eleverne vurderer temadagene som bedre end det daglige skolearbejde.

Der kan skabes meningsfulde forebyggelsesarrangementer på gymnasier og hf-skoler med udgangspunkt i de nævnte metoder. Det er imidlertid afgørende, at forebyggeren fokuserer på processen, og hvad de unge kan bruge til noget og i mindre grad på, hvilke specifikke sundhedsbudskaber man vil formidle.

Samlet vurdering

Erfaringerne fra projektet har været med til at pege på, hvordan man kommer i dialog med de unge på forskellige ungdomsuddannelser om deres stimulanser og misbrug. Projektet peger således på mulige metoder til brug i den forebyggende indsats på ungdomsuddannelsesinstitutionerne samt på disse metoders muligheder og begrænsninger. Projektet var i udgangspunktet tænkt som en del af en større indsats på ungdomsuddannelserne i bestræbelserne på at øge og nuancere den tilgængelige viden om de unges brug af ecstasy, formidle denne viden og afsøge muligheder og barrierer for at iværksætte forebyggende aktiviteter på udvalgte ungdomsuddannelser. Da projektmedarbejderen skifter arbejde, stopper projektet, men forinden har han i en erfaringsopsamling beskrevet erfaringerne fra fokusgruppeinterviewene. Projektet bliver ikke videreført, fordi stillingen ikke genopslås, og fordi der var uenigheder mellem voksen- og handicapafdelingen og SUF om projektets relevans i det forebyggende arbejde på ungdomsuddannelserne. Projektet kan således ses som et konkret eksempel på de barrierer, der er forbundet med projektorganisering af sådanne indsatser i to forskellige afdelinger.

Fremtidsperspektiver

Erfaringerne fra indsatsen kan bruges i det fremtidige arbejde med forebyggelse på ungdomsuddannelserne.

Materialer

Bjarne Stark: *“Ungdom, hverdagsliv og stimulanser – forebyggelse på ungdomsuddannelser, erfaringsopsamling på et metodeudviklingsprojekt”* udkast, juni 2001.

Hans Jørgen Dam: *“Forebyggelse og sundhedsfremme blandt unge – Hvorfor gør de ikke, som vi siger?”* Speciale ved institut for Statskundskab, Århus Universitet, 2001.

Styrker: • målrettet forebyggelseskoncept	Svagheder: • projektet stoppes
Muligheder: • differentierede forebyggelsesindsatser	Barrierer: • svært af få institutioner til at deltage

7 Rusmiddelpolitik og kursus for kontaktlærere på teknisk skole og materiale, som inspirerer til processen (Århus Amt)

Status

Århus Amt har i efteråret 2002 gennemført et metodeudviklingsprojekt vedrørende rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelserne i amtet. I efteråret 2002 udarbejdede amtet i samarbejde med Teknisk Skole i Silkeborg en rusmiddelpolitik og et endags kursus for skolens 12 kontaktlærere. Erfaringerne fra projektet udgør baggrunden for et metodeinspirationsmateriale, som indeholder en bog og en video (videoen er udarbejdet i samarbejde med Nordjyllands Amt).

Formål og baggrund

Det overordnede formål er at udvikle metoder til implementering af en rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelserne i Århus Amt. Et andet formål er at få rusmiddelforebyggelse ind som en af kontaktlærernes funktioner.

Formålet med pilotprojektet på Silkeborg Tekniske Skole er at udarbejde en rusmiddelpolitik og i forbindelse hermed et kursus for kontaktlærere, som sætter fokus på rusmiddelproblematikker som en del af deres opgave samt sætter dem i stand til at handle hensigtsmæssigt i forhold til unge med misbrugsproblemer.

Som pilotkursus var det et formål at opnå erfaringer med metoden og beskrive disse til inspiration for andre, som arbejder med rusmiddelforebyggelse på de tekniske skoler og andre ungdomsuddannelser.

Baggrunden for, at teknisk skole blev valgt som den ungdomsuddannelse, hvor pilotprojektet skulle gennemføres, skyldes dels resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen "Unge og rusmidler" fra Århus Amt 2001, dels etableringen af kontaktlærerordningen på tekniske skoler.

Undersøgelsen viser en tendens til, at teknisk skole har flere elever, der eksperimenterer med "hurtige stoffer" end eleverne fra øvrige ungdomsuddannelser. En del af årsagen kan være, at det typisk er de ældre unge og drengene, der eksperimenterer med eksempelvis amfetamin, og denne målgruppe er der mange af på teknisk skole.

Den anden baggrund for projektet var antagelsen om, at kontaktlærerne på teknisk skole kan gøre en forskel for de unge, der har et problematisk forhold til rusmidler. Kontaktlærersystemet er indført i 2000 på erhvervsskolerne og betyder, at der skal være en kontaktlærer pr. 10.-15. elev. Kontaktlærerne skal dels støtte eleverne uddannelsesfagligt med deres individuelle uddannelsesplan dels følge op i forhold til elevernes sociale tilpasning til skolekulturen.

Målgruppe

Målgruppen er både elever og lærere på tekniske skoler, som er med i processen med udarbejdelse af rusmiddelpolitikken. Desuden lærerne, som deltager i kurset, og endelig henvender inspirationsmaterialet sig også til forebyggelseskonsulenter.

Undervisningsmaterialet (video og bog) henvender sig primært til A/N konsulenter, som ønsker at forebygge på tekniske skoler, men materialet kan også bruges som inspiration til andre ungdomsuddannelser. Materialet skal motivere, inspirere og gøre det overskueligt at gå i gang med forebyggelsestiltag på tekniske skoler.

Den sekundære målgruppe er ledelse, lærere og øvrige medarbejdere på uddannelsesinstitutionerne. Materialet skal være en støtte i udviklingen og implementeringen af en rusmiddelpolitik.

Eleverne er den tertiære målgruppe. Rusmiddelpolitikken skal skabe normer og adfærd, så målgruppens rusmiddelforbrug underordnes skolegangen, og elever med rusmiddelproblemer bliver hjulpet.

Metode

Metodeudviklingsprojektet har overordnet set brugt en induktiv tilgang, hvilket vil sige, at konceptet er udarbejdet på baggrund af erfaringerne fra praksis i en enkelt institution.

Metoderne i selve pilotprojektet har været vidensindsamling gennem interview med aktørerne, enkelte spørgsmål skriftligt, temadage og efterfølgende evaluering og justering af metoden, inden forløbet gennemføres på de øvrige institutioner.

Forløb og aktiviteter

Amtet retter henvendelse til Sammenslutningen af Tekniske Skoler i Østjylland og har en række møder med Teknisk Skole i Silkeborg. Skolehjemslederen herfra er medlem af amtets styregruppe for ecstasymodelprojektet.

Forløbet på Teknisk Skole i Silkeborg starter i juni 2002 og indeholder i hovedpunkter:

1. Planlægningsmøder
2. Vidensindsamling ved interview med og spørgeskema til 6 kontaktlærere
3. Temadag om rusmiddelpolitik med 2 elever og ca. 10 lærere
4. Pilotkursus for 12 kontaktlærere med følgende indhold:
 - introduktion og øvelse
 - fakta om stoffer inklusive risikosignaler
 - holdningsdiskussion
 - rollespil
 - oplæg om ikke voldelig kommunikation.

Rusmiddelpolitikken er udarbejdet, og nye elever på Silkeborgs Tekniske Skole modtager en folder med orientering om politikken, når de starter deres uddannelse. Desuden er der valgt tre nøglepersoner på skolen.

Amtets konsulenter har bearbejdet den indsamlede viden fra interview, udarbejdet forslag til det videre arbejde, afholdt møder, temadag og kursus, og efterfølgende er erfaringerne beskrevet i en delrapport.

Metoden er gentaget i en justeret og tilpasset form i foråret 2003 på Den jyske Håndværkerhøjskole i Hadsten og på Grenå Produktionsskole og Produktions-skolen Djursland i Ryomgaard (se næste beskrivelse).

Der har også været kontakt til gymnasiet i Rønde og Århus uden, at dette har resulteret i et forløb. Desuden er der kontakt til TEKO-centret i Århus, hvor amtet har afholdt et møde om rusmidler og tilbudt kursusforløbet og til Jysk Pædagogseminarium i Århus og Grenå.

På baggrund af erfaringerne primært fra Silkeborg Tekniske Skole udarbejder Århus Amt i samarbejde med Nordjyllands Amt en video, som handler om udvikling af rusmiddelpolitik på tekniske skoler og kursus for kontaktlærere. Videoen er et supplement til et skriftligt materiale, som p.t. er under udarbejdelse. Dette metodeudviklingsmateriale tænkes distribueret til fx A/N konsulenter, SSP-plus, ungdomskonsulenter i de store kommuner og til andre, der kan rekvirere det efter behov.

Organisering og samarbejde

Århus Amt ansætter i forsommeren 2002 en ekstern konsulent til at medvirke til indsatsen i forhold til ungdomsuddannelserne særligt, hvad angår den metodiske og dokumenterende del.

I planlægningsfasen afholder projektmedarbejderne enkelte møder med henholdsvis Sundhedsstyrelsen, en forebyggelseskonsulent i Nordjyllands Amt og lærere fra tekniske skoler i Nordjyllands Amt.

Samarbejdet mellem den tekniske skoles leder og medarbejdere og amtets forebyggelseskonsulenter er det, som indsatsen bliver bygget op omkring for at sikre, at politikken passer til konteksten.

Undervisningsvideoen er et fælles produkt fra Århus og Nordjyllands Amter, hvor sidstnævnte primært har forestået produktionen af videoen.

Brugernes vurderinger

Fra lærernes evaluering af pilotkurset fremgår det, at de generelt set er tilfredse med de fire moduler og dagen som helhed. Hvad angår modulet om faktisk viden om stoffer, kunne henvisningmuligheder samt viden om lokale problematikker formidlet af politi og SSP-medarbejder inddrages, mener deltagerne. Det

bliver fremhævet, at det var positivt for holdningsdiskussionerne, at der var udleveret materiale i forvejen. Desuden peger deltagerne på, at det kunne være relevant med et opfølgningskursus samt, at der kunne bruges mere tid til emnerne. Desuden er der interesse for opkvalificering i forhold til at kunne tale med eleverne om deres holdninger til stoffer.

Interne erfaringer

Erfaringerne viser, at metoden kan bruges til, at lærerne på uddannelsesinstitutionerne får udviklet en rusmiddelpolitik og herunder drøftet, hvilke værdier og mål de vil arbejde med. Det drejer sig fx om at definere grænserne for, hvad der er rimeligt, og hvad der er urimeligt, hvad angår rusmidler samt, hvordan grænserne håndhæves, hvis de overskrides, og hvilke konsekvenser der er forbundet med overskridelse. Processen med udvikling af politikken bør indeholde følgende faser:

- Kontekstanalyse
- Værdier og mål
- Regler og håndhævelse
- Organisering
- Uddannelse og implementering.

Det er afgørende, at det konkrete koncept er tilpasset den lokale kontekst, fordi det dermed giver mening og er relevant at arbejde med samt, at det giver ejerskab for lærerne. De politikker, som er udarbejdet på de fire institutioner, er derfor også ret forskellige, netop fordi de tager afsæt i den lokale kontekst og det lokale behov.

Eksisterende politikker og kompetenceudviklingsplaner bruges som fundament og inspiration til udviklingen af den nye rusmiddelpolitik. Det er væsentligt at sikre en forankring i organisationen og at gøre politikken til et levende tema ved at inddrage viden om forankring i de eksisterende procedurer, ansvarsområder og mødeforår. Dette skal ske i erkendelse af, at rusmiddelforebyggelsen som udgangspunkt er et perifert tema på mange ungdomsuddannelser.

Amtet arbejder på at tilbyde nøglepersonerne at deltage i netværk og løbende kvalificering.

Uddannelsesinstitutionerne er motiverede til at udarbejde rusmiddelpolitik og afholde kursus for kontaktlærere af flere forskellige grunde fx fordi:

- Læreren kender til problemerne fra konkrete erfaringer, hvilket motiverer dem til at styrke deres muligheder for at forandre forholdene. Desuden kan undersøgelsens resultater om elevernes brug af rusmidler være med til at motivere
- Kontaktlærerne oplever, at de mangler kvalifikationer til at varetage kontakten til eleverne angående misbrugsproblematikker
- Det kan give uddannelsesinstitutionen et positivt image at have en holdning til misbrug af rusmidler og et beredskab til at handle samt kunne svare for

sig i forhold til det ansvar, institutionen har. Således var der ved færdiggørelsen af politikken på Silkeborg Tekniske Skole en del pressedækning både lokalt og på landsplan, hvilket skolens inspektør anser som positivt for skolens image

- Det er almindeligt, at arbejdspladser har en rusmiddelpolitik.

Af barrierer kan nævnes fx:

- Økonomi og ressourcer. Rusmiddelproblematikken er blot en ud af mange problemstillinger, som uddannelsesinstitutionerne skal forholde sig til, og der er relativt få midler og tid til kompetenceudvikling generelt. Metoden må derfor bygge på erkendelsen af og tilpasning til, at det er vanskeligt at få lærerne samlet – det er på kanten af deres kapacitet, og de har ikke tiden til det.
- Hvis uddannelsesinstitutionen sætter fokus på rusmidler, opfatter omverdenen det så, som om denne institution har særlige problemer?

I forhold til selv processen med at udvikle rusmiddelpolitikker og kursus på uddannelsesinstitutionerne fremhæver amtets konsulenter flere centrale forhold fx:

- Inddrage de lokale diskussioner og forhold i forløbet
- Tage højde for samt medtænke uddannelsesinstitutionernes lokale samarbejdspartnere fx SSP-konsulent, forvaltningsafdeling eller udgående medarbejder, der kan tage over, når det gælder tunge problemstillinger
- Inddragelse og samarbejde med ledelse eller medarbejdere med kompetence
- Tage afsæt i lokale forhold som fx institutionens værdigrundlag, andet aktuelt udviklings- og kompetencearbejde. Arbejdet med rusmiddelpolitikken og kurset for kontaktlærere skal være i overensstemmelsen med skolens virksomhedsgrundlag, herunder værdigrundlaget i forhold til arbejdet med eleverne. Rusmiddelpolitikken bliver derved en naturlig og internaliseret del af skolens øvrige grundlag
- Fordel at tænke rusmiddelpolitik og kursus sammen – politikken udstikker retningslinierne, og kurset giver kompetencen til at forfølge retningslinierne
- Der skal være en organisering, der støtter politikken for, at den bliver virksom som fx afklarede roller, samarbejdsflader, kommunikation og procedure.

Erfaringer med selve kursusindhold:

- Kontaktlærerne skal have mod til at handle
- Juridisk spørgsmål fx tavshedspligt og underretningspligt – er der tjek på dem?
- Lærerne har stort udbytte af at diskutere holdninger ud fra cases.

Samlet vurdering

Med udgangspunkt i de praktiske erfaringer fra udarbejdelse af institutionelle rusmiddelpolitikker og samarbejdet mellem amtets konsulenter og enkelte ung-

domsuddannelsesinstitutioner har Århus Amt udviklet en metode til, hvordan man kan udvikle rusmiddelpolitik og opkvalificere kontaktlærerne. Indsatsen på ungdomsuddannelserne har givet Århus Amt et kursus- og udviklingskoncept, som kan anvendes i det fortsatte arbejde med rusmiddelpolitikker og forebyggelse på uddannelsesinstitutionerne. Desuden er metoden beskrevet til brug for andre, og den metodiske læring er væsentlig.

Fremtidsperspektiver

Der er planlagt yderligere et pilotkursus og uddannelse af en mindre gruppe nøglepersoner på Silkeborg Tekniske Skole, som skal være sparringspartnere for kontaktlærerne.

Med erfaringerne fra dette pilotprojekt fortsatte amtet i foråret 2003 med at udarbejde institutionelle rusmiddelpolitikker og kurser i samarbejde med en håndværkerhøjskole og to produktionsskoler.

Amtet ønsker at oprette et nøglepersonnetværk på ungdomsuddannelsesområdet som en generel styrkelse af indsatsen på området. Indholdsmæssigt kunne der bl.a. være tale om at formidle erfaringerne fra Silkeborg Tekniske Skole.

En del af kursusmaterialet er under bearbejdning til et færdigt kursuskoncept, som tænkes formidlet til bl.a. Alkohol- og Narkotikakonsulenterne i Danmark.

Materialer

Thomas Lund: *“Kursus for kontaktlærere på Silkeborg Tekniske Skole”*, oktober 2002.

Århus Amt: *“Værktøjskasse – rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelserne – Kommunikation, holdninger og handlinger”*, Undervisningsmateriale april 2003.

Århus Amt: *“Kommunikation, Holdninger, Handlinger”*. Video udarbejdet for Århus Amt, 2003. Forebyggelseskonsulent Bent Ulrikkeholm, Århus Amt.

Styrker: • god metode • læringsperspektiv • lærere og elever inddraget • kontekstafhængig tilgang • politik og opkvalisering sammentænkes	Svagheder: • implementering kan være vanskelig
Muligheder: • inspirationsmateriale til andre • netværksdannelse • løbende proces	Barrierer: • en blandt flere problemstillinger • indarbejdelse i strukturer

8 Rusmiddelpolitik og kursus for lærere på produktionsskoler (Århus Amt)

Status

I foråret 2003 har amtet i samarbejde med to produktionsskoler udarbejdet rusmiddelpolitikker og kurser for lærerne. Kurset var fordelt over to dage med deltagelse af samtlige lærere fra de to skoler.

Formål og baggrund

Det overordnede formål er at udvikle metoder til implementering af en rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelserne i Århus Amt. Et andet formål er at få rusmiddelforebyggelse ind som en af lærernes funktioner.

Målgruppe

Samtlige lærere på henholdsvis Ryomgård – og Grenå Produktionsskole – ca. 20 i alt. Eleverne har ikke direkte været med i processen, men de er blevet interviewet i forbindelse med den første vidensindsamling og indgår på denne måde i processen.

Metode

Vidensindsamling gennem interview med aktørerne, temadage og evalueringsmøde.

Forløb og aktiviteter

Kontakten mellem amt og produktionsskoler er foregået gennem nøglepersonerne fra områderne. Lederne fra de to produktionsskoler har deltaget i planlægningen af forløbet. Samtlige lærere fra de to skoler deltager samlet i 2 temadage.

1. temadag: *Unge og rusmidler – kommunikation, holdning og handlinger:*

- Fakta om stoffer
- Rusmiddelpolitik – værdier og mål
- Procedurer og samarbejde, hvad angår rusmiddelproblemer.

2. temadag: *Unge og rusmidler – motivationsprocesser og kommunikation:*

- Personlige erfaringer som holdningsdanner
- Motivationsprocesser
- Kommunikation – teori og øvelser.

Skolerne har lavet en standardprocedure, hvor de unges forhold til rusmidler er et af punkterne i elevgennemgangen.

Organisering og samarbejde

Samarbejdet mellem produktionsskolerne og amtets forebyggelseskonsulenter danner basis for, at indhold og form er tilpasset konteksten. Temadagen afhol-

des af Århus Amts forebyggelseskonsulent og en ekstern konsulent samt eksterne undervisere i kommunikation.

Brugernes vurderinger

Det fremgår af referat fra evalueringsmøde mellem amtets forebyggelseskonsulent og lederne fra de to produktionsskoler, at skolerne generelt set er positive overfor, hvordan processen er forløbet samt med indholdet af temadagene. Især bliver der lagt vægt på den indledende vidensindsamling, som gør det muligt at tage afsæt i den eksisterende virksomhedskultur, og som har givet kursudtagerne medansvarlighed i forhold til forløbet. Det bliver vurderet som en gevinst, at der er mulighed for samspil mellem lærere fra to skoler. Desuden oplever deltagerne, at de kan bruge metoderne mere generelt i forbindelse med organisationsudvikling. Kommunikationsmodulet var brugbart for lærerne på den ene skole, mens reaktionerne fra den anden skole umiddelbart var mere kritiske, bl.a. bliver der peget på, at det kunne være relevant med inddragelse af mere end en kommunikationsmetode. Der bliver endvidere peget på, at den faktuelle viden om stoffer med fordel kunne udbygges, og desuden er der interesse for inddragelse af lokal viden om misbrugproblematikker.

Interne erfaringer

For at kunne gennemføre processen og for at sikre en forankring er det vigtigt, at amtet samarbejder med medarbejdere, som har beslutningskompetence på institutionerne. Desuden skal ledelsen støtte forløbet. At samtlige lærere deltager er en fordel for den efterfølgende praksis på området og for implementeringen af politikken.

Der er både fordele og ulemper ved, at temadagene afholdes med deltagelse af lærere fra to skoler. Fordelene knytter sig til det samspil, der opstår gennem erfaringsudveksling. Ulemperne er mest knyttet til praktisk at få det organiseret. Rusmiddelpolitikkerne udarbejdes selvstændigt for de enkelte skoler, bl.a. fordi det giver mulighed for at tage afsæt i allerede eksisterende politikker, kulturer og procedurer.

Metoden i forbindelse med institutionelle rusmiddelpolitikker på produktionsskolerne og ungdomsuddannelser generelt indeholder følgende faser:

- Kontaktetablering
- Indsamling af viden
- Udvikling af mål og værdier
- Udvikling af regler og konsekvenser
- Organisering
- Uddannelse.

Samlet vurdering

Med udgangspunkt i de praktiske erfaringer fra udarbejdelse af institutionelle rusmiddelpolitikker og samarbejdet mellem amtets konsulenter og enkelte ungdomsuddannelsesinstitutioner har Århus Amt udviklet en metode til, hvordan

man kan udvikle rusmiddelpolitik og opkvalificere lærerne inden for området. Indsatsen på ungdomsuddannelserne har givet Århus Amt et kursus- og udviklingskoncept, som kan anvendes i det fortsatte arbejde med rusmiddelpolitikker og forebyggelse på uddannelsesinstitutionerne. Desuden er metoden beskrevet til brug for andre, og den metodiske læring er væsentlig. Produktionsskolerne har været interesserede i at afsætte ressourcer til at blive opkvalificerede og få udarbejdet politikker – alle lærerne deltager – hvilket tyder både på et behov og en interesse for at gøre en forebyggende indsats.

Fremtidsperspektiver

De to produktionsskoler arbejder videre med procedure og rusmiddelpolitik i samarbejde med amtets forebyggelseskonsulent.

Amtet har kontakt til andre produktionsskoler med henblik på udarbejdelse af institutionelle rusmiddelpolitikker.

Materiale

Århus Amt: *“Rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelser, kommunikation, holdninger, handlinger”*, 2003.

Århus Amt: *“Kommunikation, Holdninger, Handlinger”*. Video udarbejdet for Århus Amt, 2003. Forebyggelseskonsulent Bent Ulrikkeholm, Århus Amt.

Styrker: • god metode • alle lærere deltager • kontekstafhængig tilgang • politik og opkvalicering sammentænkes • samspil mellem flere institutioner	Svagheder: • implementering kan være vanskelig
Muligheder: • netværksdannelse • løbende proces	Barrierer: • en blandt flere problemstillinger • ressourcekrævende, at alle deltager

Festmiljøet

9 Kurser i festmiljøet (Nordjyllands og Århus Amter)

Status

Kurserne for medarbejdere på diskoteker m.v. er gennemført 3 gange i Nordjylland og 4 gange i Århus.

Formål og baggrund

Formålet med kurserne er:

- at gøre festmiljøerne stoffri – Hindre brug af ecstasy og andre ulovlige rusmidler på diskoteker m.v.
- at opkvalificere medarbejdere på diskoteker til at håndtere personer, der er påvirkede af stoffer
- at skabe tradition for samarbejde mellem bevillingsmyndigheder, festmiljøer og politi
- at afprøve metoden i det forebyggende arbejde.

Baggrunden for at sætte særligt fokus på festmiljøerne er, at der er en klar formodning om, at udbredelsen af ecstasy og andre “fest-stoffer” er stor i disse miljøer.

Det er centralt i projektet, at diskoteksejere oplever støtte til deres håndtering af stofproblemerne, og at de til gengæld arbejder systematisk for at forhindre stofsalg og stofbrug. Derfor er baggrunden et samarbejde mellem de lokale myndigheder, politi, restauratører og forebyggere.

Målgruppe

Ansatte på diskoteker, spillesteder, værtshuse, fx:

- Dørmænd
- Bartendere
- Discjockeyer.

Metode

Kursusundervisning. Kursusformen har vekslet mellem korte oplæg, øvelser og gruppearbejde. Kurserne indeholdt lige dele teori og praktiske øvelser.

Forløb og aktiviteter

De første kurser blev afholdt i efteråret 2001 og de sidste i efteråret 2002.

Der har i alt været afholdt 7 kurser med ca. 189 deltagere. Heraf var der 120 tilmeldinger til kurset i Randers, hvorfor dette foregik som 3 kurser. Desuden et kursus i Århus med 25 deltagere. I Nordjyllands Amt har der være afholdt 3 kurser med i alt 44 deltagere fra Aalborg, Læsø, Hadsund, Hobro og Øster Hurup.

I Århus varede kurserne 6 timer fordelt på to aftener, mens kurserne i Nordjylland varede 10 timer og foregik om dagen.

Indholdet på kurserne i Nordjylland og Århus var bl.a:

- Viden om “hurtige stoffer” og forgiftninger
- Førstehjælp ved forgiftning
- Konflikthåndtering og viden om konflikter
- Samarbejde med politi og andre myndigheder.

Organisering og samarbejde

Projektet er et samarbejdsprojekt mellem de to amter og Sundhedsstyrelsen. Organiseringen af projektet har været forskellig – og særlig kurset i Randers skiller sig ud ved tæt samarbejde med og opbakning fra det lokale bevillingsnævn og brancheforeningen.

Amternes forebyggelseskonsulenter har stået for undervisningen sammen med SSP-medarbejdere, psykologer, sygeplejerske, politiet og en medarbejder fra Sundhedsstyrelsen.

Der har været forskel mellem amterne på, hvordan forløbet forud for kurserne har været:

Forløbet på kurserne i Randers var:

1. Lokal kontakt til SSP-konsulent
2. Møde med branchen (restauratørernes forening)
Kontakt med politikredsen (politimesteren)
Møde med kommunen (borgmesteren)
3. Anbefalingsbrev fra bevillingsnævnene
4. Første kursus
5. Evaluering og tilpasning af kurset
6. 2 nye kurser i Randers
7. Planlægning af kurser i andre lokalområder.

Brugernes vurderinger

CASA har gennemført en spørgeskemaundersøgelse og kvalitative telefoninterview blandt deltagerne. Denne undersøgelse viser, at deltagerne generelt vurderer deltagelsen positivt. Blandt konklusionerne fra undersøgelsen kan nævnes:

- Opmærksomhed på stofferne er generelt blevet skærpet
- Deltagerne har fået større viden om, hvordan de handler hensigtsmæssigt, når de møder gæster, som har brugt illegale rusmidler, eller som har symptomer på forgiftning
- Erfaringsudvekslingen mellem deltagerne fra forskellige diskoteker samt med politiet fremhæves som spændende og lærerigt.

Undersøgelsen viser mere specifikt:

	Nordjylland	Århus
Andel, der tidligere har deltaget på et lignende kursus . . .	12	5
Køn		
Mænd	69	60
Kvinder	31	40
Ansættelsessted		
Diskotek	50	39
Andet	50	61
Gennemsnitlig anciennitet i jobbet	4½ år	2 ⅔ år
Gennemsnitlig antal arbejdstimer pr. uge (der mangler oplysninger fra 9 deltagere)	28	17
Stillingsbetegnelse		
Kun dørmænd	12	12
Kun bartendere	27	26
Forskelligt + andet	61	62
Vurdering (andel der har svaret <i>i høj</i> eller <i>i nogen grad</i>)		
Var kurset relevant for dig?	89	99
Fået brugbar viden om stoffer	77	94
Fået brugbar viden om konfliktløsning	85	71
Tilfreds med praktiske øvelser	81	83
Var underviserne gode nok	92	97
Var der tid nok til de enkelte emner	88	57
Var kurset alt i alt tilfredsstillende	92	98

Interne erfaringer

Det har generelt været en vanskelig og krævende opgave at få kontakt til restauratører og rekruttere deltagere til kurserne, hvad angår de første kurser. Dette skyldes måske, at det er første gang, amterne afholder sådanne kurser. Derimod var tilslutningen og opbakningen overvældende i Randers, hvor det planlagte kursus måtte forgå over 3 kurser pga. det høje deltagerantal. Årsagen til succes i Randers er tilsyneladende samarbejdet med bevillingsnævn og brancheforening.

Det påpeges, at medarbejdere fra diskoteker, hvor der erfaringsvis er problemer med "feststoffer", kun i mindre omfang har deltaget i kurserne. Mere konkret viser erfaringerne, at det er vigtigt at kursusudbyderen på forhånd har undersøgt og tilpasset kurserne til deltagernes arbejdstider, så de enkelte ansatte og restauratørerne ikke skal miste en dagsløn på at deltage i kurset.

Samlet vurdering

Dørmandskurset dækker et behov for opkvalificering af nogle af de personer, der oftest har direkte kontakt med unge, der har brugt feststoffer, som fx ecstasy.

De fleste dørmænd, bartender, discjockeyer og andre medarbejdere på diskoteker m.v. har tilsyneladende ikke tidligere deltaget i kurser af tilsvarende karakter. Og deres vurderinger af kurserne er klart positive. Især fremhæves muligheden for erfaringsudveksling som noget givtigt.

Et punkt, hvor der har været mindre tilfredshed, er den tid, der var sat af til kurserne i Århus.

Samarbejde og opbakning fra lokale bevillingsnævn og brancheforeningen er tilsyneladende afgørende for at motivere ejerne af diskoteker til at lade medarbejderne deltage i kurserne. Men der kan være problemer med at motivere ejere af diskoteker, hvor feststofferne erfaringsmæssigt er et problem.

Projektet ligger i forlængelse af anbefalingerne i Ecstasyrapporten fra politimestrene. Her anbefales der således, at bevillingshavere, bestyrere, dørmænd m.fl. på diskoteker o.l. bør gennemgå en obligatorisk uddannelse med henblik på bedre at kunne takle situationer omkring rusmidler. På samme måde fremlægges det som en idé i rapporten "Unge i Byen" fra det Kriminalpræventive Råd, at der gennemføres uddannelse af personalet på diskoteker til at "håndtere kunderne" samt yde førstehjælp m.v.

Fremtidsperspektiver

Sundhedsstyrelsen har i samarbejde med amternes forebyggelseskonsulenter, bl.a. på baggrund af erfaringerne fra kurserne, udarbejdet en guide til diskoteksejere m.fl. samt medarbejdere "mod stoffer" i nattelivet. Guiden er suppleret med badges samt en hjemmeside om emnet.

Det forventes, at der fremover gennemføres lignende kurser i de to amter.

Materialer

Sundhedsstyrelsen og amterne: *"Nul tolerance – guide mod stoffer i nattelivet"*.

Hjemmeside: www.nultolerance.dk.

Det Kriminalpræventive Råd: *"Unge i byen – trygge udskænkingssteder for ung"*.

Politimesterforeningen: *Ecstasyrapport*.

Styrker: • samarbejde mellem stat og amter • samarbejde med politi • inddragelse af lokale aktører • erfaringsudveksling mellem forretninger • erfaringer fra nyt område	Svagheder: • problemer med at få deltagelse fra de steder, hvor problemerne er størst
Muligheder: • interesse og behov fra målgruppen • lignende kurser og eventuelt obligatoriske	Barrierer: • område med stor konkurrence

10 Vognen – en mobil forebyggelsesenhed (Nordjyllands Amt)

Status

Der er foregået ung-til-ung oplysning fra campingvogne, som var placeret tæt på festmiljøet i fire feriebyområder i Nordjyllands Amt i 2001 og i en by i 2002.

Formål og baggrund

- Mindske tilgangen af nye brugere af ecstasy og lignende stoffer samt nye storbrugere af alkohol blandt unge
- Give de unge et sted, hvor de anonymt og uforpligtende kan få en pause fra festen og en samtale om stoffer og andre problemer
- At skabe debat om rusmidler blandt unge
- Afprøve ung-til-ung metoden i en mobil forebyggelsesenhed tæt på festmiljøer.

Ideen bag projekter var at udnytte “de gyldne timer”, hvor de unge stadig er påvirkede af deres oplevelser i løbet af aftenen og har lyst til og behov for at tale om forskellige problemer. I feriebyerne er de unge hjemmefra, hvilket kan have betydning for deres valg og adfærd i retning af større risikovillighed i forhold til at indtage alkohol og eventuelt stoffer samt i forhold til at indgå i seksuelle forhold.

Målgruppe

Unge under 25 år i festmiljøerne i feriebyerne i Nordjyllands Amt. Vognene henvender sig til de unge, som måske kunne tænkes at handle på en følelse – at medicinere sig selv kortvarigt for at forstærke en følelse eller for at slippe for negative tanker og dårlige oplevelser.

Metode

Ung-til-ung er en metode, hvor unge formidler et emne til andre unge. Det er de unge, som er i centrum. Metoden er brugt i det forebyggende arbejde i forhold til alkohol- og rusmiddelbrug, prævention og kriminalitet. Unge er selv en del af ungdomskulturen og har samtidig egne erfaringer, hvorfor de er troværdige og ligeværdige parter, når de giver information om disse emner.

Forløb og aktiviteter

Rekruttering af ung-til-ung formidlere foregik i foråret 2001. 20 unge studerende henvendte sig på baggrund af opslag og hvervepjece, som omdeles på pædagog- og lærerseminarierne samt på Den Sociale Højskole og sociologistudiet. At det var studerende fra sociale og humanistiske uddannelser skyldes, at de qua deres uddannelse har kvalifikationer i kommunikation og dialog.

Der afholdtes et todages kursus for de unge formidlere med følgende indhold:

- Kommunikation
- Førstehjælp

- Viden om illegale rusmidler
- Information om livet i en “ferieby”
- Besøg af en tidligere stofmisbruger
- Diskussion af projektets formål.

Underviserne var bl.a. ungdomskonsulenter fra to kommuner i amtet.

Amtet ansætter de unge til studentermedhjælpstakst til at bemande vognene. Ecstasykoordinatoren står for koordinering og fungerer som back up for de unge i løbet af sommeren.

Pjece om Vognens formål, målgruppe og åbningstider til ungdomskonsulenter, politi, restauratører og andre samarbejdspartnere i lokalområdet.

I 2001 var der en campingvogn i Løkken, Blokhus og Øster Hurup, og desuden var der konceptvognen i Sund By butikken i Skagen. I 2002 skulle kommunerne selv finansiere Vognen, og den var opstillet i Øster Hurup. Vognen havde åben mellem kl. 23 og kl. 6 torsdage, fredage og lørdage i sommerhalvåret.

Antallet af besøg i Vognen er registreret på et skema med angivelse af bl.a. køn, alder, bopæl, samtaleemne og eventuel henvisning til anden faglig instans. I alt har 453 unge hovedsageligt drenge besøgt Vognen.

Eksempler på emner til debat i vognen:

- Stoffer
- Eget misbrug eller nære pårørendes misbrug
- Dødsfald
- Kærestesorger

Evaluerings af forløbet med amtets projektmedarbejdere og ung-til-ung formidlere.

Organisering og samarbejde

Projektet er iværksat af ecstasykoordinatoren i Nordjyllands Amt.

Rekruttering af ung-til-ung er foregået ved opslag og pjecer uddelt på sociologistudiet, socialrådgiver-, lærer- og pædagoguddannelserne.

Projektet er gennemført i samarbejde med de lokale kommuner.

Metoden ung-til-ung er også brugt af undervisere på ungdomsuddannelserne.

Brugernes vurderinger

Der er ikke indsamlet vurderinger fra de unge.

Interne erfaringer

På baggrund af registreringsskemaerne fremgår det, at de unge først og fremmest har brugt Vognen som en mulighed for dialog og omsorg og derefter information om projektet og en snak om rusmidler og holdninger til fest, stoffer og alkohol. Nogle fik rådgivning til problemer ud over rusmiddelproblematikken fx forældres skilsmisse, kærestesorger og lokale slagsmål. Enkelte blev henvist til andre hjælpeforanstaltninger i kommunalt regi. Alle har fået mulighed for en pause fra festen, en kop kaffe og en snak med ældru unge. Projekt Vognen har skabt kontakt til målgruppen og har med en informativ dialog udfordret de unges holdninger til rusmidler. Samtidig har projektet ved sin tilstedeværelse i områderne skabt lokal debat om rusmidler.

Ung-til-ung er en relevant metode, når man vil i kontakt med de unge i festmiljøerne. Hovedparten af de unge, der har besøgt Vognen, er drenge, hvilket bliver vurderet positivt af ecstasykoordinatoren, fordi de kan være vanskelige at nå i andre informations- og rådgivningssammenhænge.

Samlet vurdering

Det er en fordel, at ung-til-ung formidlerne er få år ældre end målgruppen, fordi de så fremstår troværdige og kan fungere som forbilleder. Formidlerne skal være åbne og nysgerrige og gerne have egne erfaringer med rusmidler, men bør være afklaret om egne holdninger til emnet samt kunne huske, hvordan det er at feste hele natten.

Det introducerende kursus kan med fordel prioritere teambuilding mellem de unge formidlere, fordi det er en forudsætning for projektets succes, at de unge kan arbejde sammen og er kreative i konceptudviklingen af projektet og i vanskelige situationer. Formidlerne skal på kurset desuden have viden om, hvem de henviser til i særlige krisesituationer.

I projektperioden er det vigtigt, at der er en klar arbejdsdeling mellem projektets parter. De projektansvarlige skal stå til rådighed, så ung-til-ung formidlerne løbende har mulighed for at blive superviseret og yderligere kan trække på faglig støtte under hele projektforløbet.

Det er centralt, at den mobile forebyggelsesenhed bliver placeret i umiddelbar nærhed af festmiljøet, og at der bliver givet information om konceptet til de lokale aktører som fx politiet og restauratører samt en opbakning herfra. Det er vanskeligere at få lokalområderne til at anvende denne form for forebyggende indsats, når de selv skal være medfinansierende.

Det første år var Vognen finansieret af amtet, andet år var det meningen, at kommunerne, hvor Vognen var placeret, skulle deltage i finansieringen. Dette var der kun én kommune, der kunne afse ressourcer til, hvorfor Vognen kun var opstillet et sted i 2002. Et argument fra kommunernes side for ikke at støtte

Vognen er, at det ikke er kommunens unge, der bruger tilbuddet. Et andet argument er økonomisk prioritering.

Fremtidsperspektiver

I Hadsund Kommune arbejder ungdomskonsulenten på at videreføre konceptet eventuelt i samarbejde med de omkringliggende kommuner. Desuden overvejes konceptet brugt i alkoholkampagner i GODA-regi, og Rådet for større badesikkerhed arbejder på at tilpasse konceptet i forbindelse med en badesikkerhedskampagne.

Materialer

Christensen, Eisenhardt m.fl.: *“Erfaringsopsamling af metoden ung-til-ung”*, Aalborg Kommunes Ungdomscenter, 2002.

Styrker: • kontakt til unge i festmiljøet • debat om rusmidler • god inddragelse af unge	Svagheder: • for lidt viden om henvisningsmuligheder
Muligheder: • interesse for konceptet	Barrierer: • manglende ressourcemæssig opbakning fra kommuner

11 Gadeteater (Nordjyllands Amt)

Status

Der blev forsøgt med enkelte happenings i sommerhalvåret 2001, men indslagene var ikke synlige for de unge, og projektet blev stoppet.

Formål og baggrund

Formålet var at udarbejde og gennemføre et dramaindslag i festmiljøer, som kunne vække til eftertanke i forhold til brug af illegale rusmidler. Ideen var, at seks unge skulle optræde pludseligt, sjovt, tankevækkende og provokerende ved fx festivaller, koncerter og i nattelivet. Desuden var det et formål at videreudvikle ung-til-ung metoden ved bl.a. at bruge ungdommens udtryk af kunst samt at bruge "kunstnerne" som oplysere i ungdomsmiljøer.

Målgruppe

De unge i nattelivet og festmiljøet.

Metode

Drama og ung-til-ung.

Forløb og aktiviteter

I maj 2001 samlede Nordjyllands Amt seks unge til at lave gadeteater om illegale rusmidler.

I sommerperioden 2001 lavede gruppen enkelte indslag ved fx Nibe Festival, Grøn Koncert ved Vognen i Løkken og Blokhush.

Interne erfaringer

Drama og teater anvendt som happenings ved festivaller, koncerter og lignende er ikke en anvendelig metode i festmiljøet, fordi målgruppen er for diffus, og teaterstykket skal være meget synligt for at kunne konkurrere med de mange andre aktiviteter, som foregår ved udendørsarrangementer.

Styrker: -	Svagheder: • ikke brugbar metode • manglende synlighed
Muligheder: -	Barrierer: -

Rusmiddelpolitik

12 Kommunale rusmiddelpolitikker og handleplaner (Nordjyllands Amt)

Status

Nordjyllands Amt har udsendt opfordring til de i alt 27 kommuner i amtet om at udarbejde kommunale handleplaner og rusmiddelpolitikker samt en vejledning til, hvordan processen kan foregå. Forebyggelseskonsulenterne har bistået i ca. 5 kommuner i forbindelse med udarbejdelse af politikker. Der er indkommet 14 ecstasyhandleplaner fra kommunerne.

Formål og baggrund

Den kommunale forebyggelse og den tidlige indsats er afgørende i forhold til børn og unges rusmiddelvaner. Det gælder både indsatsen i barnets første leveår, i folkeskolen, i klubberne og i de forskellige miljøer, hvor børn og unge færdes. Foldbjergcentret har nøglepersoner, som arbejder på folkeskoleområdet i alle nordjyske kommuner, og desuden har amtet indgået sundhedsaftale med næsten alle kommunerne.

Målgruppe

Beslutningstagere i kommunerne samt orientering til de kommunale nøglepersoner.

Metode

Opfordringer fra beslutningstagere i amtet til beslutningstagere i kommunerne.

Vejledningspjece til inspiration. Konsulentbistand i processen.

Forløb og aktiviteter

Samtlige kommuner i amtet modtager i foråret 2001 et brev fra amtsborgmesteren, Aalborgs politimester og formanden for Kommuneforeningen med en opfordring til at udarbejde en kommunal handleplan om ecstasy og lignende stoffer.

14 kommuner melder tilbage til amtet med handleplaner.

Nordjyllands Amts Rusmiddelorganisation – Foldbjergcentret udsendte i efteråret 2001 en vejledning til kommunernes socialdirektører med inspiration til, hvordan processen med udarbejdelse af en rusmiddelpolitik kan foregå. De kommuner, der har indsendt handleplan, modtager desuden et brev med tilbud om konsulentbistand fra amtet i processen med udformning af rusmiddelpolitikker. Kopi af skrivelsen udsendes til de kommunale nøglepersoner.

Vejledningen indeholder:

- Argumenter for at udarbejde en kommunal rusmiddelpolitik

- Definition af hvad en rusmiddelpolitik er
- Hvilke forhold der bør medtænkes: Målbeskrivelse, situationsbeskrivelse, indsatsområder, organisering, økonomi og ressourcer.

Forebyggelseskonsulenterne retter telefonisk henvendelse til kommunerne for at minde om opfordringen.

Forebyggelseskonsulenterne er involverede i udarbejdelse af politikker i ca. 5 kommuner.

Organisering og samarbejde

Enkelte kommuner har trukket på amtets konsulenter i forbindelse med udarbejdelse af kommunale rusmiddelpolitikker.

Brugernes vurderinger

Samarbejdet kan være vanskeligt, fordi ansvarsfordelingen er uklar.

Interne erfaringer

Politikkerne er meget forskellige. Interessen fra kommunerne har reelt været begrænset. Tilgangen til kommunerne med opfordringer sendt til borgmestrene og socialdirektørerne har ikke være hensigtsmæssig. Processen med udarbejdelse af kommunale rusmiddelpolitikker er tidskrævende.

Samlet vurdering

Udgangspunktet med kommunale handleplaner vedrørende ecstasy var for specifikt, hvorfor indsatsen blev bredt ud til at omhandle kommunale rusmiddelpolitikker. Der foregår en del i kommunerne med politikformuleringer for unge og i relation til rusmidler, fritid eller andet. Men tilsyneladende har den amtslige opfordring ikke givet kommunerne anledning til at intensivere indsatsen på dette område.

Fremtidsperspektiver

Kommunale rusmiddelpolitikker vil også i fremtiden været et af Foldbjergcentrets fokusområder.

Materialer

Foldbjergcentret: *"Kommunale rusmiddelpolitik – hvorfor?, – hvordan?, – hvem?", 2001.*

Styrker: • fokus og øget indsats • håndbog	Svagheder: • metoden uhensigtsmæssig
Muligheder: • fortsat fokusområde	Barrierer: • begrænset interesse • tidskrævende

13 Kommunal rusmiddelpolitik (Århus Amt)

Status

En arbejdsgruppe af kommunale nøglepersoner har arbejdet med kommunale rusmiddelpolitikker, og amtet har konkret samarbejdet med to kommuner i processen med udarbejdelse af kommunal rusmiddelpolitik.

Formål og baggrund

At udarbejde og implementere rusmiddelpolitik i kommunerne.

Målgruppe

Kommunale aktører: Politikerne, forvaltningsansatte, institutionsledere, ansatte i institutioner, private forretningsdrivende, frivillige i sportsklubber, forældre og børn og unge.

Metode

Overordnet set er der tale om en "bottom up" tilgang, hvor samarbejdet og det første arbejde foregår gennem det kommunale nøglepersonnetværk, hvorefter det politiske og ledelsesmæssige niveau i kommunen kommer på banen. I det konkrete arbejde har en væsentlig metodisk tilgang været afdækning af interesser og behov for en bred rusmiddelpolitik gennem gennemførelse af en forundersøgelse.

Forløb og aktiviteter

I juni 2002 blev der nedsat en arbejdsgruppe af nøglepersoner fra fire kommuner, som beskriver mål, muligheder og veje at gå i forhold til at udarbejde kommunale rusmiddelpolitikker.

I november 2002 indledes samarbejdet mellem amt og Rønde Kommune. Styregruppen består af borgmesteren, forvaltningschefer og ungdomsskoleinspektør og forebyggelseskonsulent.

En forundersøgelse bliver gennemført med det formål at finde ud af, om der blandt de forskellige aktører var basis for at lave en bred rusmiddelpolitik samt, hvilke muligheder og barrierer der var forbundet med det.

På baggrund af forundersøgelsens resultater blev det besluttet at gå videre med udarbejdelsen af en kommunal rusmiddelpolitik.

Amtet samarbejder også med en anden kommune om udformning af en rusmiddelpolitik – her er det ungdomsskolen, som er den kommunale drivkraft.

Organisering og samarbejde

Nøglepersonnetværket har været amtets indgang til samarbejdet med de enkelte kommuner.

Forundersøgelsen foretaget i samarbejde mellem kommunale aktører, en ekstern konsulent og amtets forebyggelseskonsulent. Amtets konsulenter har været udførende i arbejdet med forundersøgelsen.

Interne erfaringer

Det har vist sig vanskeligt at komme afgørende i gang med et konkret samarbejde med kommunerne, trods gentagne forsøg. En af forklaringerne er, at kommunerne oplever mange forskellige krav og opgaver, som de skal tage sig af, og rusmiddelpolitik er en mulighed, men ikke et krav. Det er helt afgørende at indtænke de specifikke og konkrete lokale forhold bl.a., hvad angår organisering og kultur, hvis politikken skal blive et levende og anerkendt værktøj.

De foreløbige erfaringer fra Rønde Kommune viser, at det er afgørende for forankringen, at der er kommunalt politisk engagement samt ledelsesmæssig opbakning. Desuden er det væsentligt for indsatsen, at rusmiddelpolitikken er bred og omhandler en tidlig indsats, forebyggelse, behandling samt politikker på arbejdspladser og i restaurationsbranchen.

Det kræver en projektleder enten fra amtet eller fra kommunen til at styre processen. En engageret ungdomskonsulent er central i processen, fordi der dermed er en lokal forankret person, som kan være med til at løfte opgaven.

At lave en kommunal rusmiddelpolitik kræver, at der er en projektleder enten fra amtet eller fra kommunen. Det kan være vanskeligt for kommunerne at finde ressourcerne til at løfte opgaven. Konkret skal processen med rusmiddelpolitikken tænkes ind i den kommunale kontekst fx, hvordan organiseringen er og fx andre politikker på børne- og ungeområdet.

Samlet vurdering

Forebyggelse har en meget forskellig prioritet i kommunerne, og der er ikke mange ressourcer til det forebyggende arbejde lokalt. Processen med udarbejdelse af kommunale rusmiddelpolitikker er både tids- og resourcekrævende og kræver, at der er en person, som holder fast og leder processen. At amtets konsulenter går ind og varetager en undersøgelsesfunktion, en konsulentfunktion samt en udarbejdende funktion medfører et ressourcemæssigt løft til den kommunale nøgleperson. En bred rusmiddelpolitik kræver en arbejdsindsats, som de mindre kommuner vanskeligt kan honorere uden direkte støtte til processen. Derfor er det relevant, at amtet bidrager med egentlig arbejdskraft. En anden problemstilling set fra kommunernes perspektiv er, at amtet ikke kender den lokale kontekst, og netop her spiller den kommunale nøgleperson en central rolle i forhold til den lokale scene, fx at få koordineret og sammentænkt, hvad kommunen allerede har af forskellige politikker.

Fremtidsperspektiver

Amtets intention er at indlede lignende samarbejdsrelationer med andre kommuner. Der vil i et fremadrettet perspektiv eventuelt være mulighed for at samarbejde med enkelte kommuner om året i processen med udarbejdelse af rusmiddelpolitikker.

Materialer

Bent Ulrikkeholm og Thomas Lund: "*Kommunal rusmiddelpolitik i Rønde?*" – en forundersøgelse, januar 2003.

Styrker: • metoden • kontekstafhængighed • bred involvering • ressourcemæssigt løft	Svagheder:
Muligheder: • ligende samarbejdsprocesser	Barrierer: • ressourcekrævende • forebyggelse prioriteres forskelligt i kommuner

Andre projekter

14 Skadestueprojekt (Nordjyllands Amt)

Status

Samarbejdsrelation mellem skadestuer og behandlingsinstitutioner i sommerperioden 2001. Der var ingen brugere af tilbuddet, og projektet stoppede i efteråret 2001.

Formål og baggrund

Over syv uger i sommeren 2000 var der 30 personer, der henvendte sig på grund af indtagelse af ecstasy, heraf blev 22 indlagt. Ålborg Sygehus oprettede et specialt afsnit med weekendåbent til observation og behandling af akut ecstasyforgiftede unge. Med afsæt i disse erfaringer blev skadestueprojektet iværksat i bestræbelserne for at forbedre indsatsen over for de unge, som kommer ind på amtets skadestuer med rusmiddelforgiftninger.

Det primære formål med projektet er at tilbyde en tidlig og opfølgende indsats i forhold til unge, der indlægges på skadestuen på Aalborg eller Hjørring Sygehus som følge af en rusmiddelforgiftning, og som er på vej ud i, eller som allerede har et misbrug.

Sekundært kan projektet medvirke til at udvikle og kvalificere viden om de akutte skader og deres omfang i relation til indlæggelser og tilskadekomne på skadestuerne grundet indtagelse af illegale stoffer. Endelig kan projektet bidrage til at supplere den nationale overvågning, hvad angår nye misbrugsmønstre samt eventuelt nye stoffer på det illegale marked.

Målgruppe

Unge akutforgiftede personer, der er forgiftet på grund af indtagelse af ecstasy og andre former for rusmidler i et sådant omfang, at der er brug for et sundhedsfagligt opsyn og eventuel behandling.

Metode

Registrering af unge med ecstasyforgiftninger. Samarbejde mellem skadestuerne og behandlingsinstitutionerne og herunder behandlingsberedskab.

Ændring af praksis på skadestuerne, hvor der er udvalgt en kontaktperson blandt sygeplejerskerne, som skal spørge den unge, om vedkommende er interesseret i en samtale med en behandler fra Foldbjergcentret eller Bixen (Aalborg Kommunes behandlingsinstitution) og i givet fald tage telefonisk kontakt til behandlingsstederne. Er den unge under 18 år tages der først kontakt til forældrene.

Forløb og aktiviteter

I foråret 2001 tager amtet kontakt til skadestuerne i Aalborg og Hjørring, og der bliver etableret et samarbejde med sygeplejersker herfra.

I uge 23 til uge 35 i 2001 var der torsdage, fredage og lørdage fra kl. 6 til kl. 12 mulighed for, at skadestuerne på Hjørring Sygehus og Aalborg Sygehus kunne henvende sig til Foldbjergcentret eller Bixen, hvis en ung, som havde være indlagt på skadestuen om natten, svarede positivt på opfordringen om at tale med en behandler. I perioden var der i alt 7 personer indskrevet på de to skadestuer med forgiftninger forårsaget af ecstasy eller lignende stoffer – 4 på Hjørring Sygehus og 3 på Aalborg Sygehus. De 6 personer har fået tilbud om opfølgende samtale, men ingen af dem ønskede at tage imod tilbuddet. Den sidste person forlod sygehuset om natten, og det lykkedes ikke at give vedkommende et tilbud om en opfølgende samtale. Det konkrete samarbejde og behandlingstilbuddet har således ikke være praktiseret.

Organisering og samarbejde

Skadestueprojektet bliver initieret af socialsekretariatet, amtets kontor for børn og unge og omsorgs- og rusmiddelaftdelingen på stormødet på psykiatrisk sygehus. Projektet bliver en del af Nordjyllands Amts ecstasyhandlingsplan. Det endelige projektdesign udarbejdes af amtets kontor for børn og unge.

Samarbejdspartnerne er Aalborg Sygehus, Hjørring Sygehus, Bixen i Aalborg Kommune, Foldbjergcentret, ecstasykoordinatoren i amtet og amtets kontor for børn og unge. Sidstnævnte har udarbejdet registreringsskemaer og vagtplaner i forhold til, hvilke behandlere sygehusene skulle ringe til på de givne tidspunkter.

Brugernes vurderinger

Der er ingen brugere. Enkelte er indlagt i perioden, men ingen af dem tager imod tilbuddet.

Interne erfaringer

Samarbejdspartnerne trækker følgende erfaringer frem på baggrund af projektet:

- Selve projektdesignet skulle ikke udelukkende være udarbejdet fra amtets side, men have inddraget flere parter
- Modellen er tilsyneladende ikke anvendelig i forhold til unge, som ikke ønsker henvendelse fra det etablerede behandlingssystem. Måske ville et tilbud om opfølgning fra en person uden for systemet blive modtaget af de unge
- Ecstasy er ikke et specifikt problem
- Pressens omtale af ecstasyprojektet har været med til at gøre ecstasy til et problem, det ikke er. Derfor kan det ved projekter af denne karakter være en god idé at have en politik i forhold til håndtering af pressen
- Det ville være en fordel at inddrage politiet både for at få deres vurdering af, om der er ecstasy i omløb, men også for at orientere dem om projektet.

Samlet vurdering

En ensidig fokusering på ecstasy er tilsyneladende ikke hensigtsmæssig, og dette projekt er også blevet sat i værk på grund af erfaringerne fra året før med 30 ecstasyforgiftninger. Men noget lignende antal har der ikke været tale om,

og de 7 unge med forgiftninger forårsaget af ecstasy, som har været på sygehushusenes skadestuer, har ikke ønsket at tage imod tilbuddet om en samtale med en behandler umiddelbart i forbindelse med afgiftningen. Sygehuse og behandlingsinstitutioner var efter projektets ophør indstillet på at fortsætte samarbejdet, men konkret er der ikke sket ændringer af praksis som følge af modelprojektet.

Styrker: • dokumentation for omfang	Svagheder: • ingen interesse fra målgruppen
Muligheder: -	Barrierer: -

15 Skadestuestatistik (Århus Amt)

Status

Århus Amt har i perioden september 2000 til december 2002 bedt skadestuerne om månedsvis at indberette, hvor mange unge der kommer ind med ecstasyforgiftning/ecstasyrelaterede henvendelser.

Formål og baggrund

Formålet er at få belyst det specifikke omfang af ecstasyproblemet, samt om der er geografiske forskelle i forhold til, hvor stoffet anvendes.

Målgruppe

Amtet bruger registreringerne som vidensindsamling.

Metode

Registrering.

Forløb og aktiviteter

Der har været mellem 2 og 5 indberetninger om måneden fra samtlige skadestuer i amtet. Psykiatrisk hospital, som dækker hele amtet, har tilsyneladende mellem 2 og 4 indberetninger pr. måned. Hovedparten af sygehusene har ikke foretaget nogle indberetninger. Randers og Århus undtaget.

Organisering og samarbejde

Indberetningerne tages halvårligt med til det Sociale Udviklingsråd. Embedslægeinstitutionen inddrages med henblik på bearbejdning af data.

Interne erfaringer

Skadestuestatistikken har været god dokumentation i forhold til at afdramatisere ecstasyproblematikken og i bestræbelserne på, at indsatserne ikke alene skulle fokusere på ecstasy. To gange har en skadestue indberettet op til 5 ecstasyforgiftninger, hvilket har givet anledning til at se nærmere på det område. Registreringen er stoppet. I forhold til samarbejdet mellem amtets forebyggelseskonsulenter og skadestuerne er det væsentligt at have skadestuernes formål for øje. Deres formål er at tage sig af akut opståede situationer og afhjælpe den akutte problemstilling, og i en samarbejdsrelation er det centralt at respektere parternes opgaver.

Samlet vurdering

Der er tale om et statistisk materiale, som viser relativt få indberetninger. Spørgsmålet er, om man ville have gavn af en bredere registrering, hvor andre rusmidler også indgår?

Styrker: • dokumentation for omfang	Svagheder: -
Muligheder: • kunne der være brug for en bredere viden?	Barrierer: -

16 Projektmageruddannelsen (Nordjyllands Amt)

Status

Gennemført en projektmageruddannelse for 5 unge.

Formål og baggrund

Unge, som har et godt netværk – familie eller venner – har mindre risiko for at ende i et overforbrug af illegale rusmidler. Det, som kendetegner mange af de unge, som eksperimenterer med rusmidler, er, at de ikke er interesserede i de kommunale fritidstilbud og heller ikke gør brug af idrætsforeninger og lignende. Unge med gode ideer og utraditionelle initiativer oplever ofte vanskeligheder, når de skal søge støtte til deres projekter, bl.a. fordi de mangler kendskab til organisering og projektbeskrivelse.

Formålet er at give stærke unge mulighed for at skabe deres aktiviteter og fritidstilbud gennem uddannelsen til projektmagere. Projektmagerne skulle lave projekter sammen med andre – svagere – unge.

Målgruppe

7 unge i alderen 18-25 år, som blev hvervet fra ungdomsråd, kulturhuse, frivillighedsrådgivninger og ungdomsuddannelser. 2 af de unge faldt fra, inden forløbet var afsluttet.

Metode

Undervisning og ung-til-ung.

Forløb og aktiviteter

Uddannelsen af de unge projektmagere foregik primært i weekenderne fra marts til oktober 2002. Indholdet var et initiativtagerforløb med projektstyring, fundraising, PR og evaluering og et kommunikationsforløb med kommunikation, gruppeprocesser og forhandlingsteknik. Desuden var der løbende supervision og rådgivning til de individuelle projekter.

De unge lavede projektbeskrivelser som en del af uddannelsen. Projekterne omhandlede fx: StreetArt i Aalborg, et antiracistisk projekt i Frederikshavn og etablering af alternative tilbud til unge i nattelivet i Aalborg.

Organisering og samarbejde

Uddannelsen var et led i Nordjyllands Amts ecstasyhandlingsplan, men de unges projekter skulle ikke nødvendigvis tage afsæt i stoffer eller misbrug. Ecstasykoordinatoren og en ekstern konsulent har stået for undervisningen.

Der har været samarbejde med Ungdomsrådet i Frederikshavn i forbindelse med rekruttering af de unge og efterfølgende vedrørende formidling af den tilgængelige viden. Desuden har der været et samarbejde med ungdomskonsulenten i Hadsund Kommune om et "Stop volden"-projekt.

Brugernes vurderinger

Der har været en skriftlig evaluering fra en af de unge deltagere. Heraf fremgår det, at vedkommende har lært meget på uddannelsen, som han efterfølgende kan bruge. Men det har også været hårdt med de mange undervisningstimer og at undervisningen var sjov og spændende.

Interne erfaringer

Projektrollerne var vanskelige at få i gang og fastholde.

Samlet vurdering

Det er vanskelig at se, hvilke erfaringer der er med ung-til-ung metoden ved dette projekt. Men 5 unge har fået inspiration og viden til at udarbejde projekter af forskellig art.

Materialer

Projektbeskrivelserne fra de unge.

Styrker: -	Svagheder: • begrænset sammenhæng til projektet • begrænsede erfaringer med metoden
----------------------	--

17 Telefonrådgivning – ecstasylinien (Århus Amt)

Status

Århus Amt åbnede en telefonrådgivning, hvor både forældre og unge anonymt kunne få råd om ecstasy og lignende stoffer.

Formål og baggrund

Mange forældre og unge er usikre på ecstasyproblemet omfang og på, hvordan de skal forholde sig til det.

Målgruppe

Unge, venner og forældre, der ønsker hjælp i forbindelse med ecstasy.

Metode

Anonym telefonrådgivning.

Forløb og aktiviteter

Ved Århus Festuge i 2000 blev der lavet en ecstasyevent, hvor unge bl.a. blev gjort opmærksomme på telefonrådgivningen. 1% af de 80.000 unge mellem 15 og 25 år i Århus Amt modtog via SMS-besked information om telefonlinien.

Telefonrådgivningen havde åbent i september, oktober og november 2000 hver tirsdag og fredag i tidsrummet 17-20 samt søndage fra 14-17.

Projektet stoppede efter 3 måneder, fordi der havde været særdeles få henvendelser. Der er en telefonrådgivning som driftsopgave i Århus Amts Misbrugscenter.

Interne erfaringer

Telefonrådgivningen tjente det formål at synliggøre, at der blev gjort noget i forhold til ecstasyproblemstillingen, men konkret var den ingen succes, og konceptet havde ikke rod i faglige erfaringer.

Samlet vurdering

Erfaringerne med ecstasylinien bekræfter tidligere antagelser om telefonrådgivninger, nemlig at de ikke må være for specifikke, og at det tager lang tid at gøre telefonrådgivninger kendt i befolkningen.

Styrker: -	Svagheder: • manglende brug af faglig viden • ensidig fokusering på ecstasy
----------------------	--

18 Kursus for medarbejdere i behandlingssektoren (Århus Amt)

Status

Århus Amt har gennemført et undervisnings- og træningsforløb for 26 medarbejdere fra behandlingsinstitutioner og amtets rusmiddelrådgivere om dobbeltproblematikken psykosociale problemstillinger og misbrug.

Formål og baggrund

Baggrunden er, at medarbejdere, som arbejder inden for denne dobbeltproblematik, uddannelsesmæssigt ofte kun er klædt på til at intervenere i forhold til de unges psykosociale og familiemæssige problemstillinger, mens de oplever at være mere magtesløse og famlende i forhold til misbrugsproblematikken.

Formålet med undervisningsforløbet og den efterfølgende træning er at give deltagerne større viden og indsigt i problematikker, der knytter sig til sammenhængen mellem specifikt misbrug, psykologiske og sociale årsagssammenhænge, behandlingsmæssige tiltag eller interventionsformer og endeligt træning i konkrete metoder.

Målgruppe

Ansatte, der enten direkte eller indirekte arbejder med unge og misbrug fra Århus Amts Misbrugscenter, Ungeprojektet i Silkeborg Kommune og Børn- og ungeområdets afdelinger. Både uddannelsesmæssigt og arbejdsmæssigt har deltagerene været forskellige. Nogle har været psykologer, andre pædagoger og enkelte social- og sundhedshjælpere. Der deltog både en leder og en medarbejder fra de enkelte institutioner.

Metode

Kursus og supervision.

Forløb og aktiviteter

Selve undervisningstemaet havde været på tegnebrættet længe, men ecstasymodelprojektet gjorde det muligt at praktisere forløbet.

Undervisningsforløbets indhold:

- Farmakologiske aspekter ved forskellige typer af misbrug ved læge Henrik Rindom
- Unges levevilkår, udvikling og psykopatologi. Og den professionelle samtale med unge ved psykolog Ida Koch
- Psykodynamisk og forsvarsmekanismer. Overføringsbegrebet og den professionelle samtale ved lektor og psykolog Claus Haugaard
- Kontrakt og kontakt. Grundlæggende terapeutiske interventionsformer. Personlighedsforstyrrelser i kognitivt perspektiv ved psykolog Asger Neumann
- Psykoterapi med unge misbrugere ved Karen Tine Holmegaard

- Misbrugets psykologi ved psykolog Per Nielsen
- Hashens indvirkning på de kognitive evner og behandlingsmæssige strategier, der tager højde for denne ved psykolog Thomas Lundqvist.

Kursusgangene var 5 timer, dog var 3. og 4. forløb fordelt på to gange og således 10 timer.

De 16 medarbejdere med direkte klientkontakt deltog efterfølgende i træning og udvikling af terapeutiske og pædagogiske interventionsformer.

Der har desuden været afholdt en studietur, særligt for amtets rusmiddelrådgivere med det formål at tilegne sig erfaringer med, hvordan andre laver en hensigtsmæssig indsats for misbrugere under 18 år. Studieturen gik bl.a. til institutioner i Københavnsområdet og til Rådgivningsbyron i Lund.

Organisering og samarbejde

Samarbejde mellem Århus Amts Misbrugscenter, Børn- og ungeområdets afdelinger og Ungeprojektet i Silkeborg Kommune.

Driftsområdet for Voksne handicappede står primært for kursusforløbet og, Børn- og ungeafdelingen står for supervisionsforløbet, som forløber over 10 sessioner, hvor deltagerne er delt ind i grupper.

Interne erfaringer

Deltagerne har fået viden om forhold og teorier, som nogle af dem ikke havde kendskab til tidligere, og det er positivt. Men det helt afgørende er supervision/træningsforløbet, fordi det giver støtte til at omsætte den tilegnede viden til praksis, og fordi det er meget vanskeligt at omsætte viden fra kursus i den daglige praksis. I udgangspunktet var intentionen af veksle mellem kursus og træning, men i stedet blev det kursus og derefter træning. Projektet har støttet døgninstitutionerne med at kvalificere indsatsen over for de yngre misbrugere.

Målgruppens uddannelsesmæssige og arbejdsmæssige forudsætninger varierede, hvilket formodentligt har betydet, at niveauer på nogle tidspunkter var for højt for nogle og på andre tidspunkter for lavt for andre. Men deltagerne havde en fælles interesse i at blive opkvalificeret på emnet. De kommunale sagsbehandlere var en anden gruppe, som man burde tænke ind i et fremtidigt forløb.

Amtets misbrugskonsulent vurderer, at der er et stort behov for sådanne kurser eller for, at emnet bliver en integreret del af eksisterende uddannelsesforløb. Der kunne være perspektiver i at samle essensen af de erfaringer og den viden, som er kommet frem på kurset i en bog. Der er et stort behov for at teoretisere over praksis inden for dette felt.

Internt i amtet har projektet medvirket til, at samarbejde mellem driftområdet Børn og unge og driftområdet Voksne handicappede er blevet forbedret, og der

er lavet et kommissorium i forhold til, hvem der har forpligtelsen over for yngre misbrugere.

Fremtidsperspektiver

Følgegruppen for Udviklingsprojektet om ecstasyforebyggelse har drøftet muligheden for at lave en grundbog eller antologi om dobbeltproblematikken psykosociale problemstillinger og misbrug til brug på bl.a. undervisningsinstitutioner. Århus Amt går videre med materialeudviklingen.

Styrker: • deltagelse af leder og medarbejdere • relevant emneområde • både kursus og træning	Svagheder:
Muligheder: • emneområdet relevant også for andre målgrupper • formidle viden videre om emnet	Barrierer: • vanskeligt at omsætte tillært viden i praksis

19 “På rette vej” – kommunalt nøglepersonnetværk

Status

Alle Århus Amts 26 kommuner har udpeget en eller flere nøglepersoner. Der afholdes to temadage i nøglepersonnetværket om året. Århus Amts forebyggelseskonsulent koordinerer netværket og sender 4 årlige nyhedsbreve ud til deltagerne.

Formål og baggrund

Formålet med nøglepersonnetværket er at støtte kommunerne i det forebyggende arbejde. Nøglepersonen er for det første central i forhold til den lokale forebyggelse, for det andet i forhold til netværket og dermed det tværkommunale samarbejde og endelig for det tredje i forhold til amtets forebyggelseskonsulent.

Målgruppe

52 personer fra kommunerne er med i netværket. Der kommer ca. 35 deltagere til netværksmøderne. Deltagerne er fx ungdomsskoleinspektører, SSP-medarbejdere, ungdomskonsulenter, lærere, skoleinspektører og politiassistenter.

Metode

Netværk, konsulentbistand, samarbejde, informationsudveksling.

Forløb og aktiviteter

Århus Amt beslutter i 1999 at bruge ressourcer på at etablere et netværk af kommunale nøglepersoner.

I løbet af 2000 bliver netværket etableret. Amtet udsendte en opfordring til kommunerne om at udpege en nøgleperson. I oktober måned afholdt Århus Amt en todages startkonference for nøglepersonerne med det formål at give inspiration, indsigt og ideer til forebyggelsesarbejdet med henblik på at styrke forebyggelsen i kommunerne. Indholdet var:

- Viden om ungdom og ungdomskultur
- Rusmidler og unges rusmiddelfaring
- Erfaringsudveksling inden for netværket.

Med det formål at tilvejebringe viden om praksis, prioritering og vilkår for den generelle rusmiddelforebyggende indsats i folkeskolens ældste klasser gennemfører Århus Amt en spørgeskemaundersøgelse blandt de kommunale nøglepersoner. Undersøgelsen viser, at der er stor variation i kommunernes måde at arbejde med forebyggelse på. På denne baggrund peges der på en differentiering i samarbejdet mellem amt og de enkelte kommuner.

Nøglepersonerne tilbydes hvert år at deltage i en temadag og et todages kursus. Der lægges vægt på erfaringsudveksling og opkvalificering, hvilket sker gen-

nem relevante foredrag og gruppearbejde om fx ungdomskultur, forebyggelse og undersøgelser af unges forbrug.

I nyhedsbrevet formidler amtets forebyggelseskonsulent et overblik over regionale og nationale nyheder på forebyggelsesområdet, og interesserede kan søge videre qua henvisningerne. Der foregår løbende udsendelse af publikationer til nøglepersonerne fx Århus Amts rusmiddelguide til forældre.

Organisering og samarbejde

Samarbejde mellem amt og kommuner dels gennem nøglepersonnetværket og dels ved konkrete konsultationer og oplæg af amtets forebyggelseskonsulent i enkelte kommuner.

Brugernes vurderinger

Enkelte deltagere af netværket er blevet interviewet, og de fremhæver, at på netværkets temadage og i nyhedsbrevene bliver aktuel og relevant viden formidlet og fremstillet, hvilket betyder, at de har mulighed for at være på forkant med emnet unge og rusmidler. Gennem deltagelse i netværket får de holdt fokus og skærpet deres opmærksomhed på netop dette emne, som er et blandt flere i deres daglige arbejde og funktioner. De beskriver både temadagenes indhold og oplægsholderne som inspirerende og den formidlede viden som anvendelig i forhold til deres arbejdsfunktion. Amtet er en ressource set fra de kommunale nøglepersoners synspunkt, dels hvad angår vidensindsamling dels til mere konkret støtte. Desuden fremhæves det, at relationen er karakteriseret ved, at begge parter bidrager med både forslag og input, hvilket anses for positivt. At amtet koordinerer og er tovholder i forhold til netværket anser deltagerne som helt nødvendigt. Netværksdeltagelse bidrager således til at lette og udvikle arbejdet, siger deltagerne.

Interne erfaringer

Nøglepersonnetværket er forum for inspiration, videns- og erfaringsudveksling og kvalitetudvikling i det lokale misbrugsforebyggende arbejde. Deltagerne har bl.a. forskellig uddannelsesmæssig baggrund, arbejdsfunktioner samt ressourcer til rådighed, hvilket af forebyggelseskonsulenten bliver vurderet som en styrke i forhold til den gensidige erfaringsudveksling og som en udfordring i forhold til den fortsatte kvalificering.

Det kommunale nøglepersonnetværk har banet vejen for de øvrige indsatser på området både hvad angår indsatsen på ungdomsuddannelserne og i festmiljøet samt i forhold til de kommunale rusmiddelpolitikker. Nøglepersonnetværket er en fordelagtig måde i forhold til kommunikation, samarbejde og erfaringsudveksling mellem amt og kommune og mellem kommunerne.

Amtets intention var i udgangspunktet at etablere flere geografiske eller tematiserede undergrupper af netværket. Antagelsen om, at der var behov for en sådan gruppering, viste sig ikke at være realistisk på grund af overlapning med

andre netværk fx SSP-samarbejdet. Det er imidlertid fortsat en målsætning at etablere opkvalificering af nøglepersonerne efter relevante temaer.

Samlet vurdering

Netværket er etableret og konsolideret i løbet af ecstasymodelperioden og har været indgangsvinklen til arbejdet med indsatsområderne ungdomsuddannelse, festmiljø og kommunale rusmiddelpolitikker.

Fremtidsperspektiver

Nøglepersonnetværket afholder i år et fællesforedrag om ungdomskultur og tre workshops om festmiljøet, folkeskole forebyggelse og indsats mod særlig truede børn.

Målgruppen for nyhedsbrevet tænkes udvidet til ud over nøglepersonerne at sendes til koordinationsudvalgene og kommunerne og eventuelt lade det være et nyhedsbrev om forebyggelse.

Materialer

Nils Vinderslev: *“Billeder af misbrugsforebyggelse i Århus Amt”*, maj 2001.

Styrker: • basissamarbejdsstruktur • god metode • godt samarbejde • erfaringsudveksling • indgang til andre indsatser • alle kommuner repræsenteret	Svagheder: -
Muligheder: • kontinuerlig kvalificering og fokus • tematiseret opkvalificering	Barrierer: -

20 Formidlingsprojekter og publikationer

I forbindelse med projektet er der gennemført nogle formidlingsprojekter og udarbejdet en række publikationer. Her er en kort oversigt:

Informationsmateriale til forældre

Nordjyllands Amt har fremstillet og distribueret to publikationer til forældre til teenagere. "Ecstasy – lige nu" er en informationsfolder til forældre, som beskriver fakta om ecstasysituationen i Nordjyllands Amt, forældrenes muligheder for at påvirke deres børn samt oplysninger om hjælp. "Rusmiddelguide – for forældre til teenagere" giver indblik i de forskellige rusmidler og deres virkning samt symptomer på brug og misbrug. Der er tale om informationsmateriale i pjeceform. Erfaringerne peger på, at det er vanskeligt at få etableret kontakt til forældrene til eleverne på ungdomsuddannelserne. Publikationerne er distribueret via Foldbjergcentrets kommunale nøglepersoner.

Videofilmen "Estase"

Filmen henvender sig til unge og handler om gode grunde til ikke at tage ecstasy. Den handler om de velfungerende unge, og de som har valgt at sige nej til ecstasy og om de unge, som har en holdning til rusmidler. Filmen distribueres via Foldbjergcentrets kommunale nøglepersoner. Forebyggelseskonsulenterne har brugt filmen som undervisningsmateriale til enkelte undervisningsforløb på ungdomsuddannelserne i starten af modelprojektperioden. Det blev hurtigt vanskeligt for forebyggelseskonsulenterne at bruge denne film i undervisningen, fordi den for ensidigt handler om ecstasy, hvorfor de skulle bruge uforholdsmæssigt mange forklaringer på at få diskussionerne til at handle om rusmidler generelt.

Hjemmeside med information om modelprojekt

Nordjyllands Amt har i modelprojektperioden haft en hjemmeside: www.ecstasy.nja.dk, som løbende har formidlet status og erfaringer fra modelprojektet. Formålet med hjemmesiden er at synliggøre og formidle amtets erfaringer til samarbejdspartnere og andre interessenter på området. Der har været ca. 30 besøg på hjemmesiden pr. dag.

Publikationer fra Nordjyllands Amt:

Nordjyllands Amt: *"Nordjyllands Amts udviklingsprojekt om ecstasy og lignende stoffer"*, 2000.

Emerek, Ruth m.fl.: *"De unge og rusmidlerne – holdninger til og forbrug af rusmidler. En undersøgelse med særlig henblik på ecstasy blandt de 16-19 årige på ungdomsuddannelserne i Nordjyllands Amt, Ålborg Universitet, 2001.*

Foldbjergcentret Nordjyllands Amt: *"Rusmiddelprojekter på produktionsskolerne i Nordjyllands Amt"*, 2002.

Foldbjergcentret Nordjyllands Amt: *“Ecstasy – lige nu”*. Til forældre i Nordjyllands Amt, 2001.

Foldbjergcentret m.fl.: *“Rusmiddelguide – for forældre til teenagere”*, 2002.

Foldbjergcentret Nordjyllands Amt: *“Kommunal rusmiddelpolitik – hvorfor?, hvordan?, hvem?”*, 2001.

Foldbjergcentret Nordjyllands Amt: *“Flertalsmisforståelse – en vejledning til undervisere”*, 2001.

Nordjyllands Amt: *“Ekstase”*. videofilm, 2001.

Nordjyllands Amt: *“Livet er et spil – spil dine kort rigtigt”*, Dilemmakort til 16-19 årige til undervisningsbrug 2002.

Nordjyllands Amt: *“Høj på livet”*. Opgavehæfte til skriftligt dansk på gymnasieniveau, 2002.

Nordjyllands Amt: *“NOI – venner påvirker – påvirker venner?”* Beretninger om stoffer fra Nordjylland, 2002.

Nordjyllands Amt: *“En historie om venskab”* – video til brug i undervisningen på produktionsskoler, 2002.

Nordjyllands Amt: *“Ideeer og inspiration til arbejdet med forebyggelse i undervisningen inden for rusmiddelområdet”*, 2002.

Publikationer fra Århus Amt:

Stark, Bjarne: *“Ungdom, hverdagsliv og stimulanser – forebyggelse på ungdomsuddannelser – erfaringsopsamling på metodeudviklingsprojekt”*, udkast 2001.

Villumsen, Susanne: *“Unge og rusmidler – en undersøgelse af de 16-19 åriges rusmiddel erfaringer på ungdomsuddannelse i Århus Amt”*, 2001, Århus Amt og Sundhedsstyrelsen, 2001.

Århus Amt: *“Udviklingsprojekt om forebyggelse af ecstasy og lignende stoffer”*, 2000.

Thomas Lund: *“Delrapport – kursus for kontaktlærere på Silkeborg Tekniske Skole”*, Århus Amt 2002.

Århus Amt: *“Værktøjskasse – rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelserne – Kommunikation, holdninger og handlinger”*, Undervisningsmateriale april 2003.

Århus Amt: *“Kommunikation, Holdninger, Handlinger”*. Video, 2003. Forebyggelseskonsulent Bent Ulrikkeholm, Århus Amt.

Århus Amt: *“Rusmiddelpolitik på ungdomsuddannelser, kommunikation, holdninger, handlinger”*, 2003.

Publikationer fra begge amter:

Sundhedsstyrelsen, Nordjyllands Amt og Århus Amt: *“Nul Tolerance”* guide mod stoffer i nattelivet, 2003.